

HISTORY STUDIES

INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY

ISSN: 1309 4173 / (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume: 15, Issue: 1, February 2023

www.historystudies.net

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA KAYNAK VE BELGELERLE "PAŞA TEŞKİLATI"

"The Pasha Organization" with Sources and Documents in the First World War

Öğr. Gör. Ertuğrul Şeref HÜCÜPTAN ^{ID}

Milli Savunma Üniversitesi Kara Harp Okulu

ehucuptan@hacettepe.edu.tr

Makale Türü-*Article Type* : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-*Received Date* : 16.10.2022
Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 15.02.2023
DOI Number ^{doi} : 10.9737/hist.2023.1122

Atıf – Citation:

Ertuğrul Şeref Hücüptan, "Birinci Dünya Savaşı'nda Kaynak ve Belgelerle "Paşa Teşkilatı"", *History Studies*, 15/1, Şubat 2023, s.177-204.

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA KAYNAK VE BELGELERLE "PAŞA TEŞKİLATI"

"The Pasha Organization" with Sources and Documents in the First World War

Ertuğrul Şeref HÜCÜPTAN

Öz

Birinci Dünya Savaşı'nda Başkumandan Vekili Enver Paşa'nın talebi üzerine, Almanya ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun, Osmanlı ordusunu takviye etmek için gönderdikleri ve bazı kaynaklarda "Paşa Teşkilatı" olarak ifade edilen birliklerle ilgili, mevcut olan bilgiler oldukça yetersizdir. Var olan bilgiler parça parça ve sınırlı olup, bir kısmında da bazı farklılıklar görülmektedir. Ayrıca bu konuda özel olarak yapılmış bir çalışma da bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu makalenin amacı, Paşa Teşkilatı'nın ve bu ifadeden türetilen "Paşa Kolu", "Paşa I", "Paşa II" gibi isimlendirmelerin tam olarak neyi ifade ettiğini tespit etmektir. Bu çerçevede yapılan çalışmada, bu isimlerin ne anlama geldiği, teşkillerin hangi ülkelere ait hangi birlikleri kapsadığı, ne zaman oluşturulduğu, nerede kullanıldığı ve bu teşkillerin komuta bağlantılarının nasıl olduğu sorularına cevap aranmıştır. Yapılan araştırma neticesinde, bu soruların cevaplarına ilave olarak; Paşa Teşkilatı'nın Alman Asya Kolu ile bağlantısı, hangi dönemde Osmanlı topraklarına sevk edildiği, ne zaman, nasıl ve hangi şartlar altında cepheye gönderildiği ve Osmanlı ordusunun bu teşkilata katkılarının neler olduğu konularında birtakım sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Paşa Kolu, Paşa Teşkilatı, Alman Asya Kolu, II. Kanal Seferi, Birinci Dünya Savaşı.

Abstract

The information we have about the "Pasha Organization", which is expressed in some sources as the troops sent by Germany and the Austro-Hungarian Empire to reinforce the Ottoman army, upon the request of Enver Pasha, the Deputy Commander-in-Chief in the First World War, is quite insufficient. The available information is in pieces, limited and some differences are observed in some of them. In addition, there is no specific study on this subject. Therefore, the aim of this article is to determine exactly what the Pasha Organization and the nomenclatures such as "Pasha Branch", "Pasha I", "Pasha II" used in this context mean. In this context, in this study, it has been tried to find answers to the questions of what these names mean, which units belong to which countries, when they were created, where they are used and how these organizations are connected to the command. As a result of the research, in addition to the answers to these questions; It has been concluded that the Pasha Organization's connection with the German Asian Branch, in which period it was sent to the Ottoman lands, when, how and under what conditions it was sent to the front, and what was the contributions of the Ottoman army were to this organization.

Keywords: Pasha Branch, Pasha Organization, German Asian Branch, II. Channel Expedition, First World War.

Giriş

Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, müttefiki oldukları Osmanlı Devleti'nin cephelerinde kullanılmak üzere çeşitli askeri yardımlar yapmışlardır. Bunların bir kısmı araç, silah, mühimmat, teçhizat ve malzeme yardımları olduğu gibi aynı zamanda çeşitli askeri birliklerle de Osmanlı ordusunu takviye etmişlerdir. Başkumandan Vekili Enver Paşa'nın talebi üzerine gelen bu birlikler anılırken kullanılan "Paşa Teşkilatı"nın ve bundan türetilen "Paşa I", "Paşa II", "I. Paşa Kolu", "II. Paşa Kolu" gibi isimlendirmelerin ne maksatla kullanıldığı ve bunların hangi birlikleri ifade ettiği tam olarak bilinmediğinden bu konuda bir araştırma yapılması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Yapılan bu çalışma ile ilk defa konu müstakilen ve detaylı bir şekilde incelenmiştir. Çalışmanın maksadı, Almanya ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'ndan gelen takviye birliklerle ilgili kullanılan bu isimlendirmelerin ne anlama geldiğini açıklığa kavuşturmaktır. Bu maksadın tahakkuku için araştırma söz konusu terimlerin geçtiği arşiv belgeleri ve diğer kaynaklardan yararlanılarak yapılmıştır.

Söz konusu kavramların tam olarak neye karşılık geldiklerini tespit etmek için araştırma yapılırken öncelikle kaynaklarda, bu isimlendirmelerin geçtiği bölümlerdeki bilgiler incelenmiş, mukayese edilmiş ve bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır. Arşiv araştırmasında ise, T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı'nın, T.C. MSB Arşiv ve Askeri Tarih Daire Başkanlığı'ndan devraldığı "Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu"nda bulunan belgelerde, özel izin alınarak yapılan kontrollü katalog taraması neticesinde, Paşa Teşkilatı'nın bulunduğu belgeler seçilip incelenmiş ve tespit edilen bilgiler değerlendirilmiştir.¹ Daha sonra arşiv belgeleri ve diğer kaynaklardan ulaşılan tüm bilgiler mukayese edilerek bir sonuca ulaşılmıştır.

1. Paşa Teşkilatı ile İlgili Mevcut Kaynaklarda Geçen Bilgiler

Yusuf Hikmet Bayur'un "Türk İnkılabı Tarihi, Cilt III, Kısım III"de; Osmanlı Ordusu Başkumandanlığı'nın Sina Cephesi'nden Mısır'a mı yoksa Medine'den Mekke'ye mi saldırmak gerektiği üzerinde uzun uzadıya durduğu, sonunda Ağustos 1916'da artık Paşa'dan vazgeçilmeye, yani o bölgede savgal (savunma esaslı) bir durumda kalmaya ve Mekke'ye doğru saldırmaya karar verildiği;² Ahmed Cemal Paşa'nın 19 Ağustos 1916'da Enver Paşa'ya başvurup hem "Paşa" yani Sina Çölü, hem de Mekke saldırılarının ikisini birden yürütemeyeceğini ve birinden birini seçmek gerektiğini bildirdiği³ belirtilmektedir. Buradan "Paşa" kelimesinin, Sina ve Mısır bölgesine karşılık gelen bir kod/kapalı isim⁴ olarak kullanıldığı sonucu çıkarılabilir.

Söz konusu çalışmada ilave olarak, Alman birliklerinin genel adı olarak "Paşa II", Sina Cephesi'nde bulunan Alman birlikleri için ise "Paşa I" isminin kullanıldığı, anılan bu birliklere aynı zamanda "Alman Asya Kolu" adı da verildiği belirtilmekte;⁵ ayrıca Alman Genel Karargâhı

¹ "Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu" yakın zamanda T.C. Millî Savunma Bakanlığı Arşiv ve Askeri Tarih Daire Başkanlığı'ndan T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı'na devredildiğinden ve burada henüz tasnif faaliyeti devam ettiğinden, araştırmacılara henüz açılmamıştır. Ancak özel izinle ve kontrollü olarak katalog taraması yapılarak belge alınabilmektedir. Dolayısıyla dipnotlarda T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı tarafından mevcut durum itibarıyla verilmiş olan dosya numaraları kullanılmıştır. Alman bilgiye göre tasnif tamamlandıktan sonra belgelerin yer adresleri farklı olabilecektir.

² Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılabı Tarihi, 1914-1918 Genel Savaşı, 1915-1917 Vuruşmaları ve Bunların Siyasal Tepkileri*, C III, Kısım III, Üçüncü Baskı, TTK Basımevi, Ankara 1991, s. 314.

³ *Age*, s. 318.

⁴ Muharebelerde hareketin gizliliğini sağlamak için hazırlanan plan, bölge ve birliklere çeşitli kod/kapalı isimler verilmektedir. Bunun amacı yapılan faaliyet ve hazırlıkların düşman tarafından öğrenilmesine engel olmaktır. Aynı zamanda bu gizliliği sağlayabilmek için de sadece bilmesi gereken kişilerin, yani sınırlı kişilerin bu kapalı isimlerin ne anlama geldiğini bilmesi için bu şekilde tedbir alınmıştır.

⁵ *Age*, s. 370-372.

tarafından “bu birliklerin, yaz mevsiminde ancak yükseklerde, nispeten serin yerlerde kullanılması ve onların ovalarda dövüştürülmemesinin bildirildiği”⁶ vurgulanmaktadır.

İsmet Görgülü “On Yıllık Harbin Kadrosu” kitabında; Türk ordusunun silah ve gereç eksikliğini gidermek amacıyla, Almanya'dan altı Makineli Tüfek Bölüğü, 15 cm.lik bir Obüs Bataryası, 10 cm.lik bir Top Bataryası, dört Uçaksavar Takımı,⁷ iki Filodan kurulu bir Hava Grubu, bir Muhabere⁸ ve iki Telsiz Takımı, dört Kamyon Takımı, 21 cm.lik bir Havan Bölüğü,⁹ iki Seyyar Hastaneyle, Avusturya'dan 12 toplu¹⁰ bir Dağ Taburu gönderildiğini belirterek, her iki ülkeden gönderilen bu kuvvetlerin tamamının, “Paşa Kolu” kapalı adıyla anıldığını bildirmektedir.¹¹

Söz konusu çalışmada ilave olarak; II. Kanal Seferi (16 Temmuz-14 Ağustos 1916) için teşkil edilmiş olan, 4'üncü Ordu Kumandanlığı'na bağlı Kuvvei Seferiye'nin, 3'üncü Tümen ile Alman Paşa Kolu'ndan ve bağlı birliklerden oluştuğu,¹² Albay Von Kress¹³ komutasındaki Kuvvei Seferiye'de I. Paşa Kolu K.nın Albay Frankenberg,¹⁴ Grup K.nın Binbaşı Mayer, diğer Grup K.nın Binbaşı Mühlmann, Kademe K.nın Binbaşı Von Marno (Avusturyalı), Müfrezes K.nın ise Binbaşı Bischof olduğu; I. Paşa Kolu'nun Alman ve Avusturya kuvvetlerinden teşkil edildiği belirtilmektedir.¹⁵ Çalışmada ayrıca, bu teşkilin karargâhında Türk subayları olarak Yüzbaşı Kurtcebe (Noyan)¹⁶ ile birlikte bir süreliğine Binbaşı Nazım'ın da görev aldıkları bilgisi bulunmaktadır.¹⁷ Burada üzerinde dikkatle durulması gereken konu, Alman ve Avusturya-Macaristan kuvvetlerinden teşkil edilen I. Paşa Kolu'nun II. Kanal Seferi için oluşturulduğu ve kullanıldığı; bu teşkildeki birlik komutanlarının birisi hariç hepsinin Alman subaylar olduğu ve teşkilin karargâhında Türk subaylarının da görev aldığıdır. Ayrıca çalışmada “I. Paşa Kolu”, “Alman Paşa Kolu” olarak da ifade edilmiştir.

İsmet Üzen “Birinci Dünya Savaşı'nda Kanal Seferleri” konulu doktora tezinde; Von Kress'in Almanya'dan bir Uçak Müfrezesi, sekiz Makineli Tüfek Bölüğü, 15 cm.lik dört toplu Obüs

⁶ Age, s. 436-437.

⁷ Kaynaklarda hava savunma unsurları için kullanılan “Uçaksavar”, “Uçak Savunma”, “Tayyare Savar” ve “Uçaksavar Topu” gibi isimlendirmeler aynı birliği ifade etmektedir.

⁸ Kitapta “Muhabere” olarak geçmiştir, ancak selhven yazıldığı değerlendirilmektedir. Bu isimde bir takım mevcut değildir. “Muhabere” olarak düzeltilmiştir.

⁹ 21 cm.lik Havan Bölüğü olarak ifade edilen birlik; BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 14-2 numaralı belgede “21 Santimetrelik Batarya”, BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 4-33 numaralı belgede “Havan Kısmı”, İsmet Üzen'in tezinde “Piyade Havan Bölüğü”, Liman von Sanders'in kitabında “Havan Topu Takımı” ve Nevzat Artuç'un çalışmasında ise “Havan Bataryası” şeklinde adlandırılmıştır. (BCA: DAB Cumhuriyet Arşivi 110: MSB, 9: Askeri Arşivler, 1: ATASE, 9: I. Dünya Harbi / Klasör No.) İsmet Üzen, Birinci Dünya Savaşında Kanal Seferleri (1915-1916), (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2007, s. 304. Liman von Sanders, Türkiye'de Beş Yıl, Çev: M. Şevki Yazman, Baha Matbaası, İstanbul 1968, s. 202. Nevzat Artuç, Cemal Paşa Askeri ve Siyasi Hayatı, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2019, s. 229.

¹⁰ BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 4-5 ve BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 4-6 numaralı belgelerle, Von Kressenstein'in kitabında, Paşa Teşkilatı'na ait Avusturya-Macaristan'ın iki bataryasında dörder toptan toplam sekiz top bulunduğu belirtilmektedir. Friedrich Freiherr Kress von Kressenstein, *Son Haçlı Seferi Kuma Gömülen İmparatorluk*, Çev: Tahir Balaban, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2008, s. 213.

¹¹ İsmet Görgülü, *On Yıllık Harbin Kadrosu 1912-1922 Balkan-Birinci Dünya ve İstiklal Harbi*, Türk Tarih Kurumu, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara 2014, s. 182.

¹² Age, s. 182.

¹³ Tam ismi Friedrich Siegmund Georg Freiherr Kress von Kressenstein olan ve genelde kaynaklarda von Kress olarak geçen, Osmanlı ordusunda, Birinci Dünya Savaşı'nda Genelkurmay Başkanlığında Harekât Şube Müdürlüğü ve sonrasında ordunun çeşitli kademelerinde kritik görevler yapmış bir Alman subayıdır. Age, s. 65-201.

¹⁴ I. Kanal Seferi (14 Ocak- 5 Şubat 1915)'nde de aynı bölgede 4'üncü Ordu Kurmay Başkanı olarak görev yapmıştır. Age, s. 190.

¹⁵ Age, s. 194.

¹⁶ Yüzbaşı Kurtcebe (Noyan), daha önce de aynı bölgede 1'inci Kuvvei Seferiye Komutanlığı yapmış olan Kazım (Karabekir), Halil (Kut) ve Ali İhsan (Sabis)'in yaverliklerini yapmıştır. Age, s. 136-203.

¹⁷ Age, s. 199.

Bataryası, iki toplu 10 cm.lik bir Top Bataryası, dört Uçak Savunma Takımı, iki Piyade Havan Bölüğü, bir Muhabere Takımı ve çeşitli Kamyon Kollarıyla, iki Seyyar Hastaneye gerekli olan malzeme ve elemanların verileceği sözünü aldığını belirtmektedir. Tezde ayrıca Avusturya'nın da dörder toplu iki Dağ Obüs Bataryası vermeye hazır olduğu, kuvvetin tamamına "I. Paşa Kolu" dendiği, II. Kanal Seferine de "Paşa" kod adı verildiği bildirilmektedir.¹⁸

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı ordusunda çeşitli üst düzey komutanlıklar yapmış olan Liman von Sanders'in¹⁹ "Türkiye'de Beş Yıl" isimli hatıratında nispeten daha detaylı bilgiler verilmektedir. Sanders, Prusya Harbiye Nezareti'nin 2 Temmuz 1917 tarihli buyruğuna göre, Yıldırım Ordular Grubu'nun kapsadığı Alman birliklerini şöyle sıralamaktadır:

- 1) F. Ordular Grubu Komutanlığı.
- 2) "Paşa II" teşkilatı erkanı.
- 3) Her biri üçer bölükten oluşan üç Piyade Taburu (701, 702 ve 703 numaralı taburlar).
- 4) Altışar tüfekli üç Makineli Tüfek Bölüğü.
- 6) İkişer makineli tüfekli Üç Süvari Takımı.
- 7) Dörder hafif topu olan üç Bomba Kıtası.
- 8) Bir Karargâh Taburu (topçu).
- 9) İki Batarya Hafif Sahra Obüsü (16 modeli).
- 10) Bir Batarya Sahra Topu (16 modeli).
- 11) Hafif Cephane Kolu.
- 12) Bir Havan Topu Takımı (hafif cephane kolu ile).
- 13) İki Dağ Obüs Takımı (hafif cephane kolu ile).
- 14) Bir Batarya Uçaksavar Topu.
- 15) Bir Otomobil Cephane Kolu.
- 16) Bir İstihkam Müfrezesi (Patlayıcı malzeme ve hafif köprü takımı ile).
- 17) Bir Telefon Müfrezesi.
- 18) Bir Tümen Telefon Müfrezesi.
- 19) Üç adet Ağır Telsiz İstasyonu.
- 20) Beş adet Ağır Telsiz İstasyonu.
- 21) Dört Uçak Müfrezesi.²⁰
- 22) Bir Sıhhiye Bölüğü (No. 300).
- 23) İki Seyyar Hastane (No. 218 ve No. 219).

¹⁸ Üzen, *agt*, s. 304-305. Seyit Şahin, *Birinci Dünya Harbinde Dördüncü Ordunun Faaliyetleri*, (Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya 1997, s. 73.

¹⁹ 42 kişilik bir Alman askeri heyetinin başkanı olarak Türkiye'ye gelen, önce 1'inci Or.K.lığı sonra Çanakkale Muharebelerinde 5'inci Ordu K.lığı ve sonrasında da kısa bir süre de Yıldırım Ordular Grubu K.lığı yapan Alman generaldir. Görgülü, *age*, s. 60-186.

²⁰ Paşa Teşkilatı'na ait hava birliği için "Paşa uçak müfrezesi", "Paşa uçak ekibi", "Paşa uçak bölüğü" ve "Paşa tayyare müfrezesi" şeklinde farklı isimlendirmeler de kullanılmıştır.

24) Otomobil Müfrezesi.²¹

Sanders, Almanların “Asya Kolu” adıyla oluşturdukları müfrezenin, “Paşa II” adında bir karargâhı ve çok sayıda da birliği bulunduğunu ve Asya Kolu’na Albay von Frankenberg’in komuta ettiğini açıklamaktadır.²² Listelenen unsurlar diğer kaynaklarda geçen bilgilerle, birlikler bazında örtüşmekle birlikte, burada daha detaylı ve tam olarak verilmiştir. Listede geçen “Paşa II” teşkilat erkani, Yıldırım Ordular Grubu’na bağlı II. Paşa Kolu’nun karargâhını, listede sayılan diğer unsurlar da bu teşkilata ait birlikleri ifade etmektedir.

İsmet Görgülü’nün yukarıda bahsi geçen kitabında; Almanların Yıldırım²³ girişimi için üç Piyade Taburu, üç Makineli Tüfek Bölüğü, üç Süvari ve üç Bomba Takımıyla, hava birlikleri ve fenni birliklerden oluşan ve “Asya Kolu” kapalı adıyla anılan tugay çapında bir kuvvet tahsis ettikleri belirtilmektedir.²⁴ Söz konusu taburlar, Suriye-Filistin Cephesi’nde 1917’deki muharebelere katılan “Alman Asya Kolu” kuruluşunda,²⁵ ayrıca daha sonraki Şeria Muharebeleri (Ocak 1918-Eylül 1918)’nde de yine “Alman Asya Kolu” ismiyle, doğrudan Yıldırım Ordular Grubu’na bağlı olarak gösterilmektedir.²⁶ Görgülü de kitabında, Sanders’in yukarıda ifade ettiğine benzer bilgiler vermektedir.

“Birinci Dünya Harbi’nde Türk Harbi Sina-Filistin Cephesi” kitabında; yukarıdaki bilgilerle örtüşen, Alman Asya Kolu’nun II numaralı Paşa Karargâhı, üçer bölüklü üç Piyade Tabur Karargâhı (701, 702, 703’üncü Taburlar), üç Makineli Tüfek Bölüğü (6’şar Makineli Tüfekli) ve diğer topçu ve destek birliklerinden oluştuğu belirtilmektedir.²⁷

Stoyber’in “Resmi Alman Neşriyatından: Yıldırım” isimli kitabında; Yıldırım Ordular Grubu’nda Filistin ve Irak’taki üç Türk ordusundan başka, Bağdat’ın düşmesi üzerine Almanya tarafından Türkiye’ye yardım için gönderilen bazı Alman birlikleri de bulunduğu,²⁸ Alman Başkomutanlığının Türkiye emrine gönderilmesine karar verdiği bu kuvvete “Paşa” ismi verildiği ve bunların bütün kıtaata taksim edilerek kullanılacağı bilgileri verilmektedir. Kitapta ayrıca; birlik sevkinin nakliye vasıtalarının yetersizliğinden gecikmelere uğradığı, birliklerin 1916 Mart’ında güney Filistin’e vardığı;²⁹ 1917 ilkbaharında “II. Paşa” ismi altında Silezya’da teşkil edilmeye başlanan Asya Kolu’nun zabıt, küçük zabıt ve efradının³⁰ çoğunun, Batı Cephesi’nde muharebelerde tecrübe kazanmış ve sıcak memleketlerde istihdama elverişli olanlardan seçildiği³¹ belirtilmektedir. Burada yukarıdaki bilgilere ilave olarak, ilk birliklerin 1916 Mart’ında güney Filistin’e vardığı, Paşa II’nin 1917 ilkbaharında teşkil edilmeye başlandığı ve bu birliklerden “Asya Kolu” olarak da bahsedildiği konuları öne çıkmaktadır.

Jehuda L. Wallach’ın “Bir Askeri Yardımın Anatomisi” çalışmasında; Yıldırım Ordular Grubu’na dâhil Alman birliklerinin çekirdeğini, “Paşa II” kapalı adıyla anılan ve “Asya Kolu” da denilen, birçok refakat silahı ve teknik araçla takviye edilmiş, üç taburlu, 4.500 kişilik bir Piyade Alayının teşkil ettiği, Eylül 1917’de bu mevcudun 11.000 kişiye çıktığı ve 1917 yılının sonunda

²¹ Sanders, *age*, s. 202. *Birinci Dünya Harbi’nde Türk Harbi Sina-Filistin Cephesi*, IV ncü Cilt 2’nci Kısım, Gnkur. Basımevi, Ankara 1986, s. 84-85.

²² Sanders, *age*, s. 206.

²³ Yıldırım, General von Falkenhayn’ın 1917 senesinde Türkiye’ye gelmesiyle beraber başlayan ve başlangıçta Irak’ı ve sonra Filistin ve nihayet Suriye ve Hicaz’ı da kapsayan seferin, aynı zamanda generalin kurmuş olduğu ordular grubunun takma adıdır. Hüseyin Hüsnü Emir (Erkilet), *Yıldırım*, Genelkurmay Basım Evi, Ankara 2002, s. 1.

²⁴ Görgülü, *age*, s. 185.

²⁵ *Age*, s. 201-203.

²⁶ *Age*, s. 208-211.

²⁷ Sina-Filistin Cephesi, *age*, s. 83.

²⁸ Stoyber, *Yıldırım*, Çev: Kay. Nihat, Resmi Alman Neşriyatından, Askeri Matbaa, İstanbul 1932, s. 3.

²⁹ *Age*, s. 10.

³⁰ Efrad: Tek olanlar, birler. Erler, askerler kastedilmektedir. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi Yayınları, 11. Baskı, Ankara 1993, s. 206.

³¹ *Age*, s. 15.

18.000 kişiye yükseldiği ifade edilmektedir.³² Wallach çalışmasında ayrıca; 140 subay ve 1.500 er tutan ve "Paşa" kapalı ismi verilen Alman yardım kuvvetinin 1916 Ocak ayı ortalarında harekete hazır olacak şekilde planlandığı,³³ II. Kanal Seferi için, yine "Paşa" kapalı adı altında tam bir Alman uçak birliği sağlandığı,³⁴ "Paşa I" planına dahil Alman ve Avusturya birliklerinin von Kress'in emrinde olduğu bilgilerini paylaşmaktadır.³⁵ Burada dikkat çeken husus, üç taburlu söz konusu birlik için "Paşa II" kapalı adının, bir planın adı olarak ise "Paşa I"ın kullanılmış olmasıdır. Yani bu birliklerin tamamına "Paşa Teşkilatı" denilmekle birlikte, çeşitli unsurların biraraya getirilmesiyle oluşturulan teşkilere de "Paşa I" ve "Paşa II" şeklinde isimler verildiğini anlıyoruz. Burada farklı olarak "Paşa" kapalı adıyla bir Alman uçak birliğinden söz edilmektedir. Oysa buraya kadar incelenen kaynaklarda, bu isim altında sadece uçak birliği değil, diğer kara ve destek unsurları da olduğu görülmektedir. Ayrıca bahsi geçen "Paşa I" planının, önceki bulgulara dayanarak "II. Kanal Seferi" olduğunu ifade edebiliriz.

Sadık Erdaş "Ortadoğu'da Bir Alman Projesi: Yıldırım" isimli çalışmasında; Wallach'ın belirttiklerine ilave olarak, Almanların Yıldırım Ordular Grubu'nu her türlü teknik donanımı ile motorlu araçlarla ikmal ederken, Türklerin de asker, iye ve her türlü nakil hayvanını temin ettikleri³⁶ bilgisini vermektedir. Erdaş çalışmasında ayrıca; Asya Kolu'nun Silezya'dan İstanbul'a taşınması sırasında her şeyden önce bir ulaşım sorunu ortaya çıktığını, zorluklarla varılan Haydarpaşa İstasyonu'nda 6 Eylül 1917 tarihinde bir patlama yaşandığını ve bunun sonucu olarak Yıldırım için gönderilen çok sayıda cephane, benzin ve harp malzemesinin yok olduğunu ve istasyonun veriminin de önemli oranda düştüğünü, patlamanın İngiliz casuslarınca yapılmış bir sabotaj olarak nitelendirilebileceğini ifade etmektedir.³⁷ Bu bilgilerde, söz konusu teşkile Türklerin katkıları ve teşkilin sevkini etkileyen sabotaj faaliyeti öne çıkmaktadır.

Zaten bu sürecin içerisinde bulunan von Kress kitabında; "Asya Kolu"nu, Almanların Bağdat'ın İngilizlerden geri alınması için yapılacak harekâta, Osmanlı ordusunu takviye etmek için gönderdikleri birliğe verilen isim olarak belirttikten sonra, Filistin Cephesi'nin kritik duruma düşmesi üzerine, Asya Kolu'nun Yıldırım Ordular Grubu bünyesinde, Filistin Cephesi'nde bulunduğunu, bir "kolordu" olarak tanımlanmasına rağmen bu kuvvetin, karma birliklerden oluşan 5.000 kişilik bir "tugay" seviyesinin üzerine çıkamadığını söylemektedir.³⁸ Kress ayrıca; 1916 Nisan ayının ilk günlerinde Birüssebi'ye ilk Alman birliği olarak 300 numaralı Uçak Müfrezesinin ve Nisan ortalarında da Avusturya-Macaristan Dağ Obüs Taburunun geldiğini; Avusturya bataryalarında alışılmış aksine çok sayıda subay ve er olduğunu, sekiz top için hemen hemen 1.000 kişinin bulunduğunu bildirmektedir.³⁹ Buraya kadar elde edilen bilgiler neticesinde "Paşa Teşkilatı"na ait birliklerle, "Alman Asya Kolu"⁴⁰ adı verilen birliklerin aynı olduğu, kullanılan iki farklı kapalı ismin aynı birlikleri ifade ettikleri anlaşılmaktadır.

³² Jehuda L. Wallach, *Bir Askeri Yardımın Anatomisi, (Türkiye'de Prusya-Alman Askeri Heyetleri 1835-1919)*, Çev: Fahri Çeliker, İkinci Baskı, Gnkur. Basımevi, Ankara 1985, s. 193.

³³ *Age*, s. 177.

³⁴ *Age*, s. 180.

³⁵ *Age*, s. 201.

³⁶ Sadık Erdaş, "Ortadoğu'da Bir Alman Projesi: Yıldırım", *100. Yılında I. Dünya Savaşı Uluslararası Sempozyumu*, (3-5 Kasım 2014 Budapeşte), Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2015, s. 186.

³⁷ *Agm*, s. 186-187. Şükrü Mahmut Nedim, kitabında; 6 Eylül 1917 tarihinde, İngiliz casuslarının İstanbul'da Haydarpaşa limanındaki Filistin'e giden demiryolu makaslarına ve Filistin Cephesi'ne gönderilmek üzere depolarda bekletilen cephane, erzak ve levazım depolarına yaptıkları sabotajın, Filistin Cephesi'ndeki savaşın seyrini İngilizlerin lehine çevirdiğini yazmaktadır. Şükrü Mahmut Nedim, *Filistin Savaşı (1914-1918)*, Çev: Abdullah Es, Genelkurmay Basım Evi, Ankara 1995, s. 56.

³⁸ Kressenstein, *age*, s. 479.

³⁹ *Age*, s. 212-213.

⁴⁰ II. Kanal Seferi'nden sonra Alman Asya Kolu isimli teşkile ilgili, katıldığı muharebeler de dahil daha fazla bilgi için bkz., Sina-Filistin Cephesi, *age*, s. 128-749. Ayrıca bkz., Erkilet, *age*, s. 156-254.

Osmanlı Genel Karargâhında Genelkurmay Başkanlığı ve sonrasında 3'üncü Ordu Kurmay Başkanlığı yapan General Bronsart von Schellendorf "1914/1918 Dünya Savaşı'nda Türk Askeri Hareketlerinin Kısaca Tasviri" başlıklı raporunda, söz konusu birliklerden "Alman Asya Kolordusu" olarak bahsetmektedir.⁴¹ Burada da bir önceki kaynakta belirtildiği gibi, "Alman Asya Kolu" aslında kolordu seviyesine çıkmamış olmasına rağmen, özellikle Almanların bu birliğe "Alman Asya Kolordusu" dedikleri görülmektedir.

Fahri Belen çalışmasında Yıldırım teşebbüsü için; Almanya'nın bir karargâhtan başka "Alman Asya Kolu" adı ile bir tugay kadar kuvvet, motorlu vasıtalar ve hava kuvvetleri tahsis ettiğini; söz konusu unsurları sayarak, bunların Asya Kolu'nun kara kuvvetini teşkil ettiğini; hava kuvvetinin sekizer uçaklı dört Hava Müfrezesinden, motorlu vasıtaların da beş bölük (24 kol)'ten ibaret⁴² olduğunu ifade etmektedir. Burada görüldüğü gibi kaynaklarda takviye olarak belirtilen birlikler genel olarak aynı olmakla birlikte, miktarları gösteren rakamlarda farklılıklar bulunabilmektedir.

O dönemde İstanbul'da Avusturya-Macaristan Askeri Ataşesi olan General Joseph Pomiankowski "Osmanlı İmparatorluğu'nun Çöküşü" isimli kitabında; Avusturya-Macaristan birliklerini organize etmek için, 1916 yılında kendi nezdinde yaveri hariç 10 subaydan teşkil edilen bir karargâh oluşturulduğunu, karargâh için İstanbul'da iki katlı bir ev kiralandığını, personel sayısının sonradan artırıldığını; Mart 1916'da İstanbul'da, Yarbay Chevalier von Hervay'ın Türkiye'deki Avusturya-Macaristan topçu kumandanlığına ve İstanbul'dan Filistin'e varan Türkiye'deki Avusturya-Macaristan demiryollarının şefliğine Yüzbaşı Hoffmann Edler von Ostenhaf'ın getirildiklerini; Binbaşı Marno komutasında 10 cm.lik iki Obüs Bataryasının Mart 1916 ortalarında İstanbul'a geldiğini, bu birliklerin iki buçuk ay bekledikten sonra ancak Temmuz 1916 başlarında Filistin'e ulaşabildiğini bildirmektedir.⁴³ Burada Paşa Teşkilatı'nın kurulması aşamasında, teşkilata dahil olan veya olmayan Avusturya-Macaristan birliklerinin organizasyonu, sevk ve idaresi için İstanbul'da bir karargâh teşkil edildiği ve teşkilata dahil olan 10 cm.lik iki Obüs Bataryasının 1916 Temmuz başlarında Filistin'e varabildiği konuları öne çıkmaktadır.

Birinci Dünya Savaşı'na bizzat katılmış olan komutanlardan olan Kazım Karabekir, "Tarih Boyunca Türk-Alman İlişkileri" kitabında, Filistin için, Türkiye'deki Alman kıtasının "Asya Kolu" ismiyle bir birlikle takviye edilmesinden bahsetmektedir.⁴⁴

Birinci Dünya Savaşı'nda Yıldırım Ordular Grubu'nda tümen komutanlığı ve ordu kurmay başkanlığı yapmış olan Ahmet Sedat Doğruer (Korgeneral) kitabında; "Birinci Paşa Müfrezesi" adında Almanya ve Avusturya teknik kıtalarından oluşan küçük bir birlikten bahsetmekte; Suriye demiryolu üzerinde yapılan Birinci Paşa Müfrezesi'nin nakliyatının aylar boyunca sürdüğünü belirtmektedir. Kitapta, Birinci Paşa Müfrezesi'nin birliklerinin; altı Makineli Tüfek Bölüğü, dört toplu 15 cm. bir Obüs Bataryası, iki toplu 10 cm. bir Ağır Sahra Bataryası, dört Takım Uçaksavar Topçusu, iki filolu bir Hava Kuvveti Grubu, bir Telefon Müfrezesi, dört Telsiz Müfrezesi, dört Otomobil Kolu, iki Seyyar Hastane olmak üzere 153 subay ve memur ile yaklaşık 2.500 askerden müteşekkil olduğu; ayrıca bunlarla birlikte Avusturya'nın her biri altışar toplu iki bataryadan oluşan bir cebel obüs taburunun bulunduğu bildirilmektedir.⁴⁵ Bu bilgilerden "I. Paşa Kolu"

⁴¹ Akdes Nimet Kurat, *Birinci Dünya Savaşı Sırasında Türkiye'de Bulunan Alman Generallerin Raporları*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1966, s. 31.

⁴² Fahri Belen, *Birinci Cihan Harbinde Türk Harbi 1917 Yılı Hareketleri*, IV ncü Cilt, Gnkur. Basımevi, Ankara 1966, s. 115-116.

⁴³ Joseph Pomiankowski, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Çöküşü "1914-1918 1. Dünya Savaşı"*, Çev: Kemal Turan, Kayihan Yayınevi, İstanbul 1990, s. 226-231.

⁴⁴ Kazım Karabekir, *Tarih Boyunca Türk-Alman İlişkileri*, Haz.: Orhan Hülagü, Ömer Hakan Özalp, 1. Baskı, Emre Yayınları, İstanbul 2001, s. 375.

⁴⁵ Ahmet Sedat Doğruer, *Yıldırım Ordularının Bozgunu Filistin'e Veda*, Osmanlıcadan Günümüz Türkçesine Uyarlayan: Kemal Gurulkan, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2009, s. 48-51.

olduğu anlaşılan bu birliğin ayrıca "Birinci Paşa Müfrezesi" olarak da isimlendirildiğini anlıyoruz.

Doğruer'in kitabında ayrıca, Sanders'in Yıldırım Ordular Grubu bünyesinde "Paşa II" olarak belirttiği birlikler, "Alman Asya Kolordusu" adıyla listelenerek; bu birliklerin bir tugay kuvvetine ve 5.000 mevcuda kadar çıkarıldığı, bir tugayı geçmediği öğrenilince de hayal kırıklığına uğranıldığı belirtilmektedir.⁴⁶

Yusuf Hikmet Bayur'un bir makalesindeki, "Osmanlı Başkumandan Vekili Enver Paşa'nın isteği üzerine 'Paşa II' remziyle⁴⁷ anılan, 'Alman Asya Kolu' da denilen ve her türlü fenni vasıtaları bulunan 2.000 kişilik bir birliğin, Almanya'dan Osmanlı ülkesine gönderilmesinin kararlaştırılması"⁴⁸ tespiti de personel mevcudu hariç, yukarıdaki bilgilerle örtüşmektedir.

Cemal Kemal, "Birinci Dünya Savaşı'nda Gazze'yi Nasıl Kaybettik" başlıklı makalesinde; "Paşa I"ın, İkinci Kanal Harekatı'nı desteklemek amacıyla, Albay Von Kress'in emrine gönderilen bir tabur gücündeki müfrezenin; "Paşa II"nin ise, üç Piyade, bir Topçu Taburu, bir Uçaksavar Bataryası,⁴⁹ bir Otomobilli Cephane Kolu, Muhabere ve İstihkam Müfrezeleri, dört Uçak Müfrezesi, iki Seyyar Hastane ve bazı Otomobil Kollarından kurulu birliğin ve "Alman Asya Kolu"nun özel adı olarak verildiğini⁵⁰ belirtmiştir.

Şükrü Mahmut Nedim "Filistin Savaşı" kitabında; "Türklerin Filistin'deki birliklerini 3'üncü Tümenle takviye ettiği, bu birliğin Birüssebi (Filistin; günümüzde Beerşeba, İsrail)'ye Şubat 1916'da vasil olduğu, bu arada Türk birliklerinin takviyesi amacıyla Almanlar tarafından 'Paşa Kolları' adı altında bir Piyade Alayı, bir Topçu Bataryası, bir Süvari Bölüğü ve Teknisyen Müfrezelerden oluşan vurucu kollar oluşturulduğu ve Türk Komutanlığı emrine verildiği;⁵¹ Almanlar tarafından, bölgedeki Türk birliklerine yardım amacıyla kurulan Paşa Kollarından, 'I. Paşa Kolu'nun muharip asker sayısının 1.700 kadar olduğu"⁵² tespitlerinde bulunmuştur. Bu eserde "Paşa Kolu" olarak anılan birlik, II. Kanal Seferi'nde yaşanan Rumanî çarpışmasına katılan birlikler içinde gösterilmiştir.

"Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi X'uncü Cilt"te; personeli ve malzemesi Almanya'dan gelerek kurulmuş "Paşa" adı verilen bir kuruluş olduğu, gelen bataryalardan birinin 28 Mart, diğerinin 29 Mart 1916'da Haydarpaşa'dan yüklenerek Ordu Menzil Müfettişliği emrine gönderildiği, teşkilatın 60 No.lu Ağır Topçu Taburunun da Mayıs 1916 ayı içerisinde yollandığı, Mart 1916'da 13 modeli 15 cm.lik Ağır Sahra Obüs Bataryası ile, 10 cm.lik⁵³ Alman Obüs Bataryasının 3.600 atımıyla harekete hazırlandığı⁵⁴ bilgileri verilmektedir. Kitapta ayrıca; yıl sonunda güney harekât bölgesinde görev yapmakta olan Alman ve Avusturya personel ve silahlarından kurulu "Paşa Birliği" adına, 300 numaralı Paşa Uçak Ekibinin 10.01.1916'da Haydarpaşa'dan hareket ettirildiği, Karargâh-ı Umumi 3'üncü Şube tarafından sevki düzenlenen ekip içerisinde yedi subay, 41 er, üç Yük Otosu ve 45 ton eşya ile üç adet uçak bulunduğu,⁵⁵ 1916 yılında ordular

⁴⁶ Age, s. 79-85.

⁴⁷ Remz: Gizli ve kapalı bir surette söyleme. Devellioğlu, age, s. 885.

⁴⁸ Yusuf Hikmet Bayur, "Mustafa Kemal'in Falkenhayn'la Çatışmasıyla İlgili Henüz Yayınlanmamış Bir Raporu", *Bellekten*, 20/80, Ekim, Ankara 1956, s. 619-620.

⁴⁹ Burada Uçaksavar Bataryası olarak anılan birliği Görgülü ve Doğruer dört Uçaksavar Takımı, Sanders Uçaksavar Bataryası olarak belirtmiştir. Dört takım bir bataryayı oluşturduğundan aynı birlik ifade edilmektedir.

⁵⁰ Cemal Kemal, "Birinci Dünya Savaşı'nda Gazze'yi Nasıl Kaybettik", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 55, Güz 2014, s. 150.

⁵¹ Nedim, age, s. 26.

⁵² Age, s. 31.

⁵³ Kitapta 10.5 cm.lik batarya yazılmıştır. Görgülü ve Üzen bu bataryayı 10 cm.lik olarak belirtmektedir. Ayrıca söz konusu birlikler içinde 10.5 cm. çaplı batarya da bulunmadığından sehven yazıldığı değerlendirilmektedir.

⁵⁴ *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Birinci Dünya Harbi İdari Faaliyetler ve Lojistik*, X ncu Cilt, Gnkur. Basımevi, Ankara 1985, s. 374.

⁵⁵ Age, s. 296.

emrindeki hava birliklerinden 300 numaralı Paşa Uçak Bölüğünün, 4'üncü Ordu emrinde Filistin'de olduğu⁵⁶ belirtilmektedir.

Ahmed Cemal Paşa 4'üncü Ordu Kumandanlığı yaptığı dönemde, söz konusu takviye birliklerinden "I. Paşa Kolu", Kuvvei Seferiye'ye bağlı olması nedeniyle, sevk ve idare ettiği birlikler içinde yer almıştır. Kendisi anılarında, 1 Nisan 1916'da ilk fiili yardım olarak 300 numaralı Alman Tayyare Bölüğü ve bunu takip eden 12-13 Nisan tarihlerinde iki Avusturya Sahra Bataryasının Birüssebi'ye geldiklerini bildirmektedir.⁵⁷

"Cemal Paşa'nın Askeri ve Siyasi Hayatı" kitabında; Almanların "Paşa Harekâtı" adını verdikleri İkinci Kanal Seferi'ne, istenilen seviyede olamasa da katkıda buldukları; Ahmed Cemal Paşa'nın Başkumandanlık Vekâleti'ne göndermiş olduğu raporlara göre bu takviye ve yardımların; bir Tayyare Müfrezesi, sekiz Makineli Tüfek Bölüğü, bir 15 cm'lik Obüs Bataryası, bir 10 cm'lik Top Bataryası, iki 21 cm'lik Havan Bataryası, dört Tayyare Savar takımı, Alman subayları yönetiminde iki Sahra Hastanesiyle birlikte toplam 140 subay ve 1.500 er ile; Süveyş Kanalı ve çevresini gösterir, 1:250.000 ölçekli 1915 baskılı Almanca haritalardan oluştuğu belirtilmektedir.⁵⁸

II. Kanal Seferinde 4'üncü Ordu Kurmay Başkanı olan Ali Fuad Erden ise hatıratında; ilk Alman kıtası olan 300 numaralı Tayyare Müfrezesinin 1916 Mart ayının sonunda Birüssebi'ye geldiğini, yığınak nakliyatının 1916 Mayıs ayı sonuna kadar devam ettiğini, Alman Piyade Havan Bölükleri ve Alman Telefon Müfrezesinin zamanında gelemediklerinden sefere iştirak edemediklerini bildirmektedir.⁵⁹ Erden ayrıca, Ahmed Cemal Paşa'nın 13 Mart 1916 tarihli Başkumandanlık Vekâleti'ne yazısıyla, bir an önce birliklerin toplanması için, Alman ve Avusturya teşkilatının nakliyatının hızlandırılmasını istediği bilgisini vermektedir.⁶⁰

Diğer yandan "Türklerle Beraber Osmanlı Cephelerindeki Avusturya-Macaristan Askerî Birlikleri" kitabında; Sina-Filistin Cephesi'ne 1915 yılının son günleri ulaşan Alman "I. Paşa Kolu"nun, cepheye gelen ilk yabancı birlik olduğu, geldiklerinde Noel gününü kutlayarak ve kutsal yerleri ziyaret ederek zaman geçirdikleri⁶¹ bilgisi verilmektedir. Burada I. Paşa Kolu'nun ilk yabancı birlik olarak 1915 Aralık ayı sonunda geldiği belirtilmesine rağmen, Wallach kitabında söz konusu birliğin 1916 Ocak ayı ortalarında harekete hazır olacak şekilde planlandığını bildirmekteydi. Ayrıca çalışmada incelenen diğer kaynaklarda, bu konu hakkındaki bilgi, ilk birlik olarak Paşa Teşkilatı'na ait uçak birliğinin 1916 Nisan ayında geldiği yönündedir. Şöyleki: Ahmed Cemal Paşa ilk birlikler olarak Alman Tayyare Bölüğünün 1 Nisan 1916'da, von Kress de benzer şekilde ilk olarak 300 numaralı Uçak Müfrezesinin 1916 yılı Nisan ayı ilk günlerinde Birüssebi'ye geldiğini bildirmektedir. Dolayısıyla verilen bilginin, söz konusu teşkilat ait konakçı heyetine⁶² ait olabileceği değerlendirilmektedir.

Ayrıca bahsi geçen birliklerin cepheye sevkleriyle ilgili Hüseyin Hüsnü Emir Erkilet'in "Yıldırım" kitabındaki dikkat çeken ifadeler şu şekildedir:

"Alman birlikleri ve malzemelerinin Filistin'e nakli de büyük bir sorun oluşturmuştu. O da nakliyatın Almanya'da bile görülmemiş bir lüks içinde yapılmasıydı ve hiçbir zaman Türk

⁵⁶ Age, s. 312.

⁵⁷ Cemal Paşa, *1913-1922 Anıları*, Haz.: Fahri Parin, 1. Basım, Paraf Yayınları, İstanbul 2010, s. 198.

⁵⁸ Artuç, *age*, s. 228-229.

⁵⁹ Ali Fuad Erden, *Birinci Dünya Harbinde Suriye Hatıraları*, Birinci Cilt, Halk Matbaası, İstanbul 1954, s. 226.

⁶⁰ Age, s. 228-229.

⁶¹ Emre Saral, İsmail Tosun Saral, *Türklerle Beraber Osmanlı Cephelerindeki Avusturya-Macaristan Askerî Birlikleri 1914-1918*, Kronik Kitap, İstanbul 2020, s. 167.

⁶² Konakçı heyeti, bir birlik intikal edeceği zaman, gidilecek yere önceden gönderilerek birlik için ön hazırlık yapan ve bu maksada hizmet edecek şekilde her birlikten temsilci ve idari unsurların personelini içerecek şekilde belirlenen bir grup personeldir. Bu personel, birliğin gidilecek yere vardığında kolaylıkla ve aksaksız faaliyetlerini yürütebilmesi için, gidilecek yerdeki alt yapıyı ve gerekli organizasyonları önceden hazır etmektedir.

birlikleri bu lüks içinde taşınmamıştı. Erkilet'e göre, vagonlar insandan çok Almanların eşya ve malzemesiyle doluydu ve erler çok geniş yer işgal ediyordu. Açılmış karyolalar üzerinde oturup yatıyor ve yollarda düzenli sıcak yemek yiyorlardı. Erlerin günlük iaşesi için de her trende ayrı bir mutfak vagonu bulunuyordu. Trenlerdeki özenden başka bütün teşkilatıyla ancak bir tugay kadar olan Asya Kolu için Haydarpaşa'dan Halep'e ve buradan Filistin Cephesi'ne bir Alman ordusu naklolunacakmış gibi menzil düzeni yapılmaktaydı. Çeşitli yerlerde ordugâhlar, ambarlar ve diğer tesisler kuruluyordu. Bu durum, sonunda öyle bir şekil aldı ki adeta cepheye bulunan bir Almanya karşı geride en azından 10-15 Alman çalışıyordu. Bu aşırı tertibatın sonucu olarak Alman Asya Kolu Haydarpaşa ve Fenerbahçe ordugâhlarında aylarca bekledi."⁶³

2. T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı'nda Bulunan Belgeler

Burada incelenen belgeler genel olarak, yukarıda belirtilen "Paşa Teşkilatı"na ait birliklerden, tarihler dikkate alındığında, II. Kanal Seferi için planlanan "I. Paşa Kolu"nu oluşturan unsurların, yani gönderilen ilk birliklerin sevkleri ve bu sevklerle ilgili yapılan düzenlemeleri, alınan tedbirleri ihtiva etmektedir. Belgeler değerlendirilirken, teşkilatın büyüklüğü ve neleri içerdiğini görmek açısından, belgelerdeki personel, araç ve malzeme miktarları da incelemeye alınmıştır.

27.11.1331 (9 Şubat 1916) tarihli belge; Başkumandanlık Vekâleti'nden Menzil Umumi Müfettişliğine hitaben yazılmış, "Paşa Teşkilatı" başlıklı, Haydarpaşa'dan Anadolu dahiline icra edilecek Almanya ve Avusturya'dan gelen kıtaların nakliyatı, yoldaki iaşeleri, ihtiyaç duyulan bilgilerin gönderilmesi, kimlerin ne yapacağıyla ilgili, koordinasyon sağlayacak detaylı bir talimattır. Talimatın üçüncü maddesinde, Anadolu ve Bağdat hatlarının kullanımında, Alman ve Avusturya-Macaristan nakliyatının diğerlerine tercih olunacağı, yani bunların taşımalarına öncelik verileceği belirtilmektedir. Beşinci maddede, kabilelerin Haydarpaşa'da hazır olur olmaz en kısa sürede sevk edilmesi emredilmektedir. Ayrıca talimatın devamında Menzil Kumandanlıklarına, bu bölgede görevli 23'üncü Tümene ve hat komiserliklerine görevler verilmiş, kabilelere nerelerde hangi unsurların eklemek vereceği bildirilmiştir.⁶⁴ Yazının Ek'inde bir çizelge hazırlanmış ve bu çizelgede nakledilecek unsurların cins ve miktarlarıyla, taşıma için gerekli hayvan ve araba miktarları belirtilmiştir. Bu unsurlar: 601-608 numaralı Makinalı Tüfek Bölükleri personeli, 601-608 numaralı Makinalı Tüfek Bölükleri, üç Seri (Seyyar) Köprücü Takımı, 63 numaralı Kolordu Köprücü Takımı, üç Bombacı Müfrezesi, üç Tahrip Cephane Kolu, 50 km. çelik tel, dört Taşınabilir Telsiz Telgraf İstasyonu, Telefon Müfrezesi, bir tabur personeli ile dört Batarya, dört Tayyare Topu Takımı, iki Seyyar Hastane, Tayyare Müfrezesi, 7.500 el hamiresi⁶⁵dir.⁶⁶ Çizelgenin arkasında, "Gayet mahremdir. Yalnız zabitan tarafından çalışılacaktır." yazmaktadır. (Orijinal belgeler Ek 1'dedir.) Burada, Haydarpaşa'da hazır olan birliklerin en kısa sürede sevklerinin sağlanmasının istendiği; halihazırda bir tabur kuvvetin, muharebe destek ve muharebe hizmet destek unsurlarıyla sevk edildiği ve yapılan nakliyatın gizli tutulması için tedbirler alındığı konuları öne çıkmaktadır. Ayrıca yazıda, herkes tarafından bilinmemesi ve hataya yer olmadığından hareketle, subaylar tarafından bu emirlerle ilgili işlemlerin yürütülmesi, işlemlerin daha ast personele bırakılmaması üzerinde durulmaktadır.

Başkumandanlık Vekâleti'nce Şam'da bulunan 4'üncü Orduya ve Kudüs'te bulunan Albay von Kress'e 31.11.1331 (13 Şubat 1916) tarihinde gönderilen, Paşa Teşkilatı'yla ilgili telgrafta; "Paşa mürettebatından olan her Alman Ağır Bataryasına Osmanlı efradından nezaret etmek üzere ya bir Osmanlı topçu zabiti veyahut bir zabıt namzedi (adayı) ita olunacaktır" denmekte ve bu

⁶³ Erkilet, *age*, s. 89. İsmet Üzen, "Birinci Dünya Savaşında Sina ve Filistin Cephesindeki Türk-Alman Subayların Çeşitli Konularda Çatışması (1914-1918)", *Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi (KAREFAD)*, 3(1), Çankırı 2009, s. 91.

⁶⁴ BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 10, 10-1.

⁶⁵ Hamire, hamir: Hamur. Devellioğlu, *age*, s. 321.

⁶⁶ BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 10-2.

kapsamda dört subay veya subay namzedinin isimlerinin gönderilmesi istenmektedir.⁶⁷ Burada, Paşa Teşkilatı'na ait her Alman Ağır Bataryasına nezaret etmek üzere dört isim istendiğine göre Almanların dört Ağır Bataryasının olduğu anlaşılmaktadır.

3.12.1331 (16 Şubat 1916) tarihli belge, Başkumandanlık Vekâleti 1'inci Şube tarafından hazırlanmış beş bölümden oluşan "Paşa Teşkilatı Hakkında Talimat"tır. Bu talimat; "Ulaşım ve İskân", "Teşkilat İlavesi", "Nakliyatın Devamı", "Emir Suretlerinin Alımı" ve "Kritik Bir Durumda Ne Yapılacağı" başlıkları altında, İstanbul'a gelen Alman unsurların kalacak yerleri, ikmalleri, iaşeleri ve sevkleriyle ilgilidir. Talimatta; Sirkeci ve Haydarpaşa İstasyonu'ndaki hareket tarzları, Alman yetkililer dahil sorumlu personelin ne yapacağı, hangi teşkilin nerede ve nasıl iâşe edileceği ve bu unsurların Haydarpaşa'dan nakilleriyle ilgili sürecin nasıl işleyeceği konularıyla; faaliyetlerin aksamaması için anlaşılmayan bir durum olduğunda derhal Umumi Menzil Müfettişliğine başvurulması gerektiği, ayrıca her teşkilata Umumi Menzil Müfettişliği tarafından bir tercüman temin edilmesi hususlarına yer verilmiştir. Teşkilat ilavesi bölümünde; 10 santimetrelik Bataryaya, iki küçük zabıt, 22 nefer; 15 santimetrelik Bataryaya, iki küçük zabıt 30 nefer; iki adet 21 santimetrelik Bataryaya, toplam dört küçük zabıt, 52 nefer; iki Tayyare Topçusu Takımına 42 nefer personel ilavesi yapılması emredilmiştir.⁶⁸ (Orijinal belgeler Ek 2'dedir.) Burada özellikle, söz konusu unsurlara Osmanlı ordusundan subay ve asker takviyesi ile her teşkilata tercüman tahsisi yapılması konuları öne çıkmaktadır. Belirtilen rakamlara göre, topçu unsurlarının toplam sekiz subay ve 146 asker ile takviyesi öngörülmüştür.

Başkumandanlık Vekâleti tarafından Levazımat-ı Umumiye Beşinci Şubeye gönderilen, 24.12.1331 (8 Mart 1916) tarihli muhtıra, 505 numaralı Paşa Teşkilatı'na ait Otomobil Kolunun Birüssebi'ye trenle nakliyle ilgilidir. Yazıda; iki zabıt, 49 efrad, dört küçük zabıt, 16 Yük Otomobili ve 74,5 ton eşyanın trenle nakledilmesi için gerekli işlemin yapılması talep edilmektedir.⁶⁹

Başkumandanlık Vekâleti tarafından Karargâh-ı Umumi Üçüncü Şubeye gönderilen, 27.12.1331 (11 Mart 1916) tarihli yazı, 506 numaralı Paşa Teşkilatı'na ait Otomobil Kolunun Haydarpaşa'dan Birüssebi'ye kadar trenle nakledilmesiyle ilgilidir. Yazıda; iki zabıt, sekiz küçük zabıt, 62 efrad, 20 Yük Otomobili, dört Eşhas⁷⁰ Otomobili, bir erzak dolu vagon ve bir malzeme dolu vagon olduğu bildirilmekte ve bu unsurun ne zaman sevk edilebileceği sorulmaktadır.⁷¹ Bir önceki belge ile değerlendirildiğinde, kaynaklarda bu ifadeyle geçmeyen her iki Otomobil Kolunun I. Paşa Kolu'na ait olduğu anlaşılmaktadır. Belgelerde Yük Otomobili olarak geçen bu birliklerin kaynaklarda Kamyon Takımı veya Kamyon Kolu olarak da belirtildiği görülmektedir.

Başkumandanlık Vekâleti Karargâh-ı Umumi Üçüncü Şubeye gelen, 7.1.1332 (20 Mart 1916) tarihli belge, Paşa Teşkilatı'na ait bir numaralı Avusturya Bataryasının Birüssebi'ye nakliyle ilgilidir. Belgede; 16 zabıt, 409 küçük zabıt ve efrad, dört top (On santimetrelik Cebel Obüs), üç Sahra Matbahı,⁷² 120 ton eşya nakledileceği; taşıma için Pozantı'dan 25 binek bargir⁷³ ve 30 öküzün bu kafiye dahil olacağı bildirilmektedir.⁷⁴

Başkumandanlık Vekâleti Karargâh-ı Umumi Üçüncü Şubeye gelen, bir önceki belgeyle aynı tarihli belge, Paşa Teşkilatı'na ait iki numaralı Avusturya Bataryasının trenle Birüssebi'ye nakliyle ilgilidir. Belgede; sekiz zabıt, 391 küçük zabıt ve efrad, dört top (On santimetrelik Cebel

⁶⁷ BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 11-1.

⁶⁸ BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 14, 14-1, 14-2, 14-3.

⁶⁹ BCA 110-9-1-9/1190, Dos. 259, Fih. 1-22.

⁷⁰ Eşhas: Adamlar, kişiler, kimseler. Devellioğlu, *age*, s. 237. Eşhas Otomobili: Makam aracı olduğu değerlendirilmektedir.

⁷¹ BCA 110-9-1-9/1190, Dos. 259, Fih. 1-28.

⁷² Matbah: Mutfak. Devellioğlu, *age*, s. 585.

⁷³ Bargir: Yük tutan, yük kaldıran. Beygir, at. Devellioğlu, *age*, s. 71.

⁷⁴ BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 4-6.

Obüs), üç Sahra Matbahı, 135 ton eşya nakledileceği; taşıma için Pozantı'dan 25 binek bargir ve 30 öküzün bu kafileye dahil olacağı bildirilmektedir.⁷⁵ Bir önceki belgeyle birlikte değerlendirildiğinde, bir ve iki numaralı Avusturya Bataryalarının da, 10 cm.lik toplam sekiz topuyla I. Paşa Kolu'na ait olduğu görülmektedir.

Başkumandanlık Vekâleti 3'üncü Şubeden Anadolu Komiserliğine gönderilen belge, Paşa Teşkilatı'na ait 60 numaralı Ağır Topçu Taburunun Havan 3'üncü ve 4'üncü Kısımlarının Pozantı'ya nakilleriyle ilgilidir. Kısımların 09.3.1332 (22 Mart 1916)'de saat 4.30'da trenle Pozantı'ya hareket edeceği belirtilmiştir. Yazıda bildirilen mevcutlar şu şekildedir:⁷⁶

<u>3'üncü Kısım Mevcudu</u>	<u>4'üncü Kısım Mevcudu</u>
6 Zabit	4 Zabit
121 Efrad	92 Efrad
2 Namlu arabası	2 Namlu arabası
2 Kundak	2 Kundak
2 Kuşak nakline mahsus araba	2 Kuşak nakline mahsus araba
1 Cephane arabası	1 Cephane arabası
1 Sahra matbahı	1 Sahra matbahı
1 Su arabası	1 Su arabası
2 Telefon arabası	60 ton eşya
60 ton eşya	1 Binek
	1 Mekari ⁷⁷

4'üncü Ordu Kumandanı Ahmed Cemal Paşa'dan Başkumandanlık Vekâleti'ne gönderilen, 10.1.1332 (23 Mart 1916) tarihli yazı, Alman ve Avusturya teşkilatı için ihtiyaç duyulan veterinerlerin talebiyle ilgilidir. Yazıda Ahmed Cemal Paşa, 3'üncü Tümenin kadrosuna göre veterinerlerinin olduğunu, ancak Alman ve Avusturya teşkilatı için toplam 15 veteriner gerektiğini belirterek, hâlihazırda üç adet bulunduğu için ilave 12 veterinerin Almanya'dan veya İstanbul'dan gönderilmesini talep etmektedir. Ayrıca Çöl Menzil Müfettişliği emrinde çalışacak deve taburları için ilave 10 veteriner lazım olduğunu, bununla ilgili talebi bir seneden beri muhtelif zamanlarda tekrar ettiğini ve daha önce de veterinerlerin gönderileceklerinin vaat edildiğini, serzenişte bulunarak ifade etmektedir. Ahmed Cemal Paşa yazısının sonunda, 30.000 hayvan için altı ay yetecek veteriner ecza malzemesinin bulunduğunu ve "Paşa Teşkilatı" ihtiyacının da buradan karşılanacağını bildirmektedir.⁷⁸

Başkumandanlık Vekâleti'nden Menzil Müfettiş-i Umumiliğine, 10.1.1332 (23 Mart 1916) tarihinde yazılan muhtıradan, bir numaralı Avusturya Bataryasının 15.1.1332 (28 Mart 1916) saat 7.10'da, iki numaralı Bataryanın ise 16.01.1332 (29 Mart 1916)'de aynı saatte hareket edecek bir trenle nakledileceği bildirilmektedir.⁷⁹ Söz konusu bataryalar Haydarpaşa'dan Birüssebi'ye gitmektedir. Bu belge yukarıda gideceği bilgisi verilen bir ve ikinci Avusturya Bataryalarının sevk zamanlarıyla ilgilidir. Paşa Teşkilatı ile ilgili mevcut kaynaklar incelenirken tespit edilen

⁷⁵ BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 4-5.

⁷⁶ BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 4-33.

⁷⁷ Mekari, Mekare: Mekkare, kira ile tutulan hayvan, yük hayvanı. Devellioğlu, *age*, s. 604.

⁷⁸ BCA 110-9-1-9/1190, Dos. 259, Fih. 1-51.

⁷⁹ BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 4-8.

bilgilerde bu bataryaların, von Kress 1916 Nisan ayı ortalarında,⁸⁰ Ahmed Cemal Paşa 12-13 Nisan 1916'da⁸¹ Birüssebi'ye geldiklerini; Pomiankowski ise, 1916 Mart ayı ortasında İstanbul'a geldiklerini, iki buçuk ay bekledikten sonra 1916 Temmuz başlarında Filistin'e vardıklarını⁸² bildirmekteydi. Ahmed Cemal Paşa ve von Kress'in bizzat bu birliklerin sevk ve idaresinden sorumlu olduğu dikkate alınır, belgede belirtilen tarihlere göre bataryaların Filistin'e, von Kress'in bildirdiği gibi 1916 Nisan ayı ortalarında ve benzer şekilde Ahmed Cemal Paşa'nın bildirdiği gibi, belgede belirtilen bir gün arayla yola çıktıkları da dikkate alındığında, peş peşe 12 ve 13 Nisan 1916'da varmış olabilecekleri kabul edilebilir. Ayrıca belgedeki bataryaların Haydarpaşa'dan çıkış tarihleri, "Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi X'uncu Cilt"te belirtilen tarihlerle⁸³ aynıdır.

Başkumandanlık Vekâleti tarafından, Karargâh-ı Umumi Üçüncü Şubeye ve Levazımat-ı Umumiye Beşinci Şubeye gönderilen 14.1.1332 (27 Mart 1916) tarihli yazı, 300 numaralı Paşa Tayyare Müfrezesinin Birüssebi'ye nakliyle ilgilidir. Yazıda; dört zabıt, 69 efrad, beş Yük Otomobili, dört Çengel Arabası, yedi Tayyare ve 1.000 ton eşyanın trenle nakledileceği; ayrıca altı binek bargiri maa⁸⁴ takım ile iki takımsız bargirin Pozantı'da bu kafileye dahil olacağı belirtilmektedir. Evrakın arka yüzünde, 300 numaralı Paşa Tayyare Müfrezesine mensup Mülazım-ı evvel (Üsteğmen) Ziveyter Efendi'ye yolculuk esnasında menzillerce yardım ve güvenliğinin sağlanması gerektiği not edilmiştir.⁸⁵ Bu ifadeyle, sevklerin sorunsuz yapılabilmesi için sorumlu kişilere yardımcı olunmasına ve bu teşkillerin güvenliklerinin sağlanmasına dikkat çekildiğini görüyoruz. Bununla birlikte "Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi X'uncu Cilt"te bu birliğin, 10 Ocak 1916'da Haydarpaşa'dan hareket ettiği yazılmıştır. Oysa bu birliğin; Ali Fuad Erden 1916 Mart ayı sonunda, von Kress 1916 Nisan ayı ilk günlerinde, Ahmed Cemal Paşa ise gün vererek 1 Nisan 1916'da Birüssebi'ye geldiğini yazmaktadır. Bu durumda belgedeki tarihe göre, söz konusu unsurların 1916 Nisan ayı ilk günlerinde Birüssebi'ye vardıkları kabul edilebilir.

4'üncü Ordu Komutanı Ahmed Cemal Paşa'nın 19.1.1332 (1 Nisan 1916) tarihli yazısı, demiryolu malzemesi ve yük otomobilleri ile ilgilidir. Yazıda, söz konusu malzeme ve otomobillerin ne zaman geleceği sorulmakla birlikte, 1.2.1332 (14 Nisan 1916)'ye kadar bilgi verilmesi talep edilmektedir. Belgenin arkasında; 3'üncü Şube tarafından, "Müfettişliğin 4'üncü Orduya ait bu sipariştin haberdar olmadığı"; 6'ncı Şube tarafından, "Paşa Teşkilatı'nın Toros'ta nakillerinin tamamlanmadan yük otomobillerinin gönderilmesinin mümkün olmadığı, ancak bu nakliyatın bitmesine yakın bir kolun gönderilmesine çalışılacağı" konuları not edilmiştir.⁸⁶ Burada Paşa Teşkilatı'nın nakline öncelik verildiği, yani talimatların uygulandığı anlaşılmaktadır.

Başkumandanlık Vekâleti 6'ncı Şubeden Karargâh-ı Umumi Üçüncü Şubeye gönderilen, 11.2.1332 (24 Nisan 1916) tarihli diğer bir yazı, Paşa Teşkilatı'na ait 60 numaralı Ağır Topçu Taburunun Havan 3'üncü Kısmı yani 3'üncü Bataryasının⁸⁷ Birüssebi'ye nakliyle ilgilidir. Yazıda; beş Alman zabıt, bir Türk zabıt, 36 Alman efrad, 58 Türk efrad, iki Namlu Arabası, iki Kundak, iki Kuşakların Nakline Mahsus Araba, bir Cephane Arabası, bir Sahra Matbahı, bir Su Arabası, iki Telefon Arabası ve 60 ton eşyanın nakledileceği; ayrıca 54 öküzün, 40 mandanın, beş maa takım binek bargirin ve üç bargirin Pozantı'da kafileye katılacağı; burada 12 kıyye⁸⁸ taze et

⁸⁰ Kressenstein, *age*, s. 212.

⁸¹ Cemal Paşa, *age*, s. 198.

⁸² Pomiankowski, *age*, s. 230-231.

⁸³ Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, *age*, s. 374.

⁸⁴ Maa: İle, beraber, birlikte. Devellioğlu, *age*, s. 556.

⁸⁵ BCA 110-9-1-9/1190, Dos. 259, Fih. 1-54.

⁸⁶ BCA 110-9-1-9/1190, Dos. 259, Fih. 1-69.

⁸⁷ Ashında askeri birliğin büyüklüğü açısından, kısım ve batarya arasında farklılık olmasına rağmen, belgede "Kısım" ve "Batarya" aynı anlamda kullanılmıştır. Söz konusu birlik Almanlara ait olduğundan, kendi teşkilatlarına göre, bu iki farklı birlik seviyesinin eşdeğer görülmüş olabileceği düşünülebilir.

⁸⁸ Kıyye: Okka, dört yüz dirhem. Şimdiki 1282 gram. Devellioğlu, *age*, s. 519.

verileceği ve bu unsurların 2 Mayıs 1916'da harekete hazır olacağı bildirilmektedir.⁸⁹ Bu batarya; yukarıdaki 60 numaralı Ağır Topçu Taburunun, Havan 3'üncü Kısmı ile aynı birlik olarak görünmekte, sayılar açısından benzerlik olmakla birlikte, tarihlerde farklılık bulunmaktadır (Önceki belgede 22 Mart 1916'da hareket edecekleri yazılıdır.) ve ayrıca burada gidecek unsurlarla ilgili daha fazla detay verilmiştir. O mesajın bundan önce olması, ilk yazıdan sonra unsurların gönderilemediği, gecikme olduğu, bu nedenle bu nakli gerçekleştirmek için tekrar bir yazı çıkarıldığı düşünülebilir. Ancak yazıda bu kapsamda gecikmeyle ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. Bu yazıyla aynı zamanda, Paşa Teşkilatı'na Osmanlı ordusundan takviye olarak verilen, bir subay ve 58 askerin de bu birliklerle beraber sevk edildiklerini görmekteyiz.

Başkumandanlık Vekâleti 6'ncı Şubeden Karargâh-ı Umumi Üçüncü Şubeye gönderilen, bir önceki belgeyle aynı tarihli yazı, Paşa Teşkilatı'na ait 60 numaralı Ağır Topçu Taburunun Havan 4'üncü Kısmı yani 4'üncü Bataryasının Birüssebi'ye nakli ile ilgilidir. Belgede; üç Alman ve bir Türk zabıt, 34 Alman ve 58 Türk efrad, iki Namlu Arabası, iki Kundak, iki Kuşakların Nakli İçin Araba, bir Cephane Arabası, bir Su Arabası, bir Sahra Matbahı, iki mekari ve 60 ton eşyanın nakledileceği, bu gruba iki Gözetleme Arabasının da ilave edildiği bildirilmektedir. Yazıda ayrıca; 54 öküzün, 40 maa takım binek bargirin ve 30 bargirin Pozantı'da kafileye katılacağı; burada 10,75 kıyve taze et verileceği ve bu unsurların 2 Mayıs 1916'da harekete hazır olacağı belirtilmektedir.⁹⁰ Tarih ve sayılarla ilgili bir önceki belge ile olan benzerlik ve söylenebilecekler, yukarıda ifade edildiği gibi bu belge için de geçerlidir. Her iki belgeye göre, 60 numaralı Ağır Topçu Taburunun Havan 3'üncü ve 4'üncü Kısmında/Bataryasında, Osmanlı ordusundan takviye olarak verilen toplam iki subay ve 116 asker bulunmaktadır.

Başkumandanlık Vekâleti tarafından Karargâh-ı Umumi Üçüncü Şubeye gönderilen, 28.2.1332 (11 Mayıs 1916) tarihli muhtıra, Paşa Teşkilatı'na ait 60 numaralı Ağır Topçu Taburu 5'inci Kısım (Cephane kafesi)'in trenle Haydarpaşa'dan Birüssebi'ye nakliyle ilgilidir. Belgede; bir zabıt, sekiz efrad, 73 ton cephanenin nakil için hazır olduğu, ayrıca Pozantı'da kafileye 2,5 kıyve et verileceği bildirilmektedir.⁹¹

Başkumandanlık Vekâleti tarafından Levazımat-ı Umumiye Beşinci Riyaseti'ne gönderilen 14.4.1332 (27 Haziran 1916) tarihli yazı, Paşa Teşkilatı'na ait 63 Numaralı Kolordu Köprücü Treninin, Sahra Mutfağının gliserininin tükenmiş olduğu ile ilgilidir. Belgede, 21 litre gliserinin temin edilmesi talep edilmiş, ancak Sıhhiye Dairesinde de gliserin mevcudunun olmadığı belirtilmiştir. Evrakın arka yüzünde ise, Almanya'dan gliserin siparişlerinin alınmadığı ve elde de mevcut olmadığı için yazının iade edileceği not edilmiştir.⁹²

Başkumandanlık Vekâleti tarafından Levazımat-ı Umumiye Üçüncü Şubeye gönderilen 16.4.1332 (29 Haziran 1916) tarihli yazı, Paşa Teşkilatı'na ait 63 Numaralı Köprücü Treninin tercümanlığına memur edilen İspiro oğlu Haralambo'ya verilecek teçhizat ile ilgilidir. Yazıda; bir yazlık elbise, bir kabalak,⁹³ bir gömlek, bir don, bir yelek, bir gözlük, bir palaska, bir portatif çadır, iki çift çorap, bir arka çantası, bir bel kuşağı, bir kasatura ve bir battaniye verilmesi bildirilmektedir.⁹⁴ İsminden Rum olduğu ve Almanca bildiği anlaşılan şahsın, Paşa Teşkilatı'na ait tren için tercümanlığa memur edildiğini görüyoruz. Bu da, her sevk edilen teşkilata bir tercüman temin edilmesiyle ilgili talimatın gereğini yapıldığını gösteren örnek bir belgedir.

⁸⁹ BCA 110-9-1-9/1190, Dos. 259, Fih. 1-99.

⁹⁰ BCA 110-9-1-9/1190, Dos. 259, Fih. 1-98.

⁹¹ BCA 110-9-1-9/1190, Dos. 259, Fih. 1-97.

⁹² BCA 110-9-1-9/1190, Dos. 259, Fih. 1-187.

⁹³ Kabalak: Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı ordusunda kullanılmış olan, şapkaya benzeyen bir başlık türü. <https://sozluk.gov.tr/> (E.T. 07.08.2022)

⁹⁴ BCA 110-9-1-9/1190, Dos. 259, Fih. 1-200.

Sonuç

İncelenen kaynak ve belgelerde, Paşa Teşkilatı'na ait aynı birliklerin isimlerinin farklı kullanılması, silah sayı ve çaplarının farklı yazılması, birliklerin sevkleriyle ilgili farklı tarihlerin bildirilmesi durumları da dikkate alınarak, tespit edilen belge ve bilgiler çerçevesinde bir değerlendirme yapılmış, tercih yapılması gerektiğinde belgelerdeki bilgiler esas alınmıştır.

Belirtilen bu durumlar haricinde, gerek belgelerden gerekse kaynaklardan elde edilen bilgiler, büyük bir çoğunlukla birbirini destekleyecek niteliktedir. Öncelikle söz konusu birliklere başlangıçta "Paşa Teşkilatı" denilmesinin, Sina-Mısır bölgesine "Paşa" kapalı isminin verilmesinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

"Paşa Teşkilatı"; Alman ve Avusturya-Macaristan ordusuna ait birliklerden oluşturulan, bir bölümü çekirdek kadroyla teşkil edildiğinden Türk subay ve askerleriyle takviye edilen, tamamı bir araya geldikten sonra, bazı kaynaklarda kolordu seviyesinde anılmasına rağmen, tugay seviyesine kadar çıkarılabilen birlikler için kullanılan bir kapalı isimdir. Bu birliklere aynı zamanda, "Paşa Müfrezesi", "Alman Asya Kolu" veya "Alman Asya Kolordusu" da denilmektedir. II. Kanal Seferinden sonra çoğunlukla "Alman Asya Kolu" kullanılmıştır.

Paşa Teşkilatı'nı oluşturan birliklerin, bir araya getirilmesiyle oluşturulan muharebe gruplarına "Paşa Kolu" denilmektedir.

"Paşa I" şeklinde de ifade edilen "I. Paşa Kolu"; bir Piyade Taburu, 601'inci ve 608'inci Makinalı Tüfek Bölükleri, 10 cm.lik 1'inci ve 2'nci Avusturya-Macaristan Bataryaları (sekiz top), 60'ıncı Ağır Topçu Taburunun 3'üncü ve 4'üncü Havan Kısımları (dört namlu), 300'üncü Tayyare Müfrezesi (yedi uçak), 505'inci (16 yük otomobili) ve 506'ncı (20 yük ve dört makam otomobili) Otomobil Kolları, üç Seyyar Köprücü Takımı, 63 numaralı Kolordu Köprücü Takımı, üç Bombacı Müfrezesi, üç Tahrip Cephane Kolu, dört Taşınabilir Telsiz Telgraf İstasyonu, bir Telefon Müfrezesi, dört Batarya, dört Uçaksavar Takımı, iki Seyyar Hastaneden oluşmaktadır. Bir tabur kuvvetinden fazla olan bu birlik, 1916 yılı başında teşkil edilmeye başlanmıştır ve mevcudu 2.000 kişi civarındadır. I. Paşa Kolu, Albay Frankenberg komutasında, Sina Cephesi'nde II. Kanal Seferi'nde kullanılmıştır. Aynı dönemde, Osmanlı topraklarındaki Avusturya-Macaristan birliklerinin, Paşa Teşkilatı'ndakiler de dahil olmak üzere sevk ve idaresi için, İstanbul'da Askeri Ataşe General Pomiankowski nezdinde bir karargâh teşkil edilmiştir.

"Paşa II" şeklinde de ifade edilen "II. Paşa Kolu"; üç Piyade Taburu (701, 702, 703'üncü Taburlar), bir Topçu Taburu, üç Makineli Tüfek Bölüğü, bir Uçaksavar Bataryası, üç Bomba Kıtası, üç Süvari Takımı, Muhabere ve İstihkam Müfrezeleri, dört Uçak Müfrezesi, 300 numaralı Sıhhiye Bölüğü, 218 ve 219 numaralı Seyyar Hastaneler, bazı Otomobil ve Cephane Kollarından oluşmaktadır. Tugay seviyesindeki bu birlik, 1917 yılı ilk baharında Yıldırım Ordular Grubu'na doğrudan bağlı olarak teşkil edilmeye başlanmıştır ve mevcudu başlangıçta 5.000 kişi civarındadır. Birlik teşkil edilirken gerekli personel, Avrupa Batı Cephesi'ndeki muharebelerde tecrübe kazanmış ve sıcak ülkelerde kullanmaya uygun olanlardan seçilmiştir. II. Paşa Kolu da, Albay Frankenberg komutasında⁹⁵ Filistin Cephesi'nde kullanılmıştır. I. Paşa Kolu, II. Paşa Kolu'na temel olan ilk birlikleri oluşturmaktadır, ilave birliklerle silah, araç ve personel miktarları artırılmıştır.

Gerek I. Paşa Kolu gerekse II. Paşa Kolu doğrudan Alman subayların inisiyatifinde; yani I. Paşa Kolu, Kuvvei Seferiye komutanı von Kress'e bağlı; II. Paşa Kolu, Yıldırım Ordular Grup Komutanı Mareşal Erich von Falkenhayn'a bağlı olarak kullanılmıştır.

⁹⁵ Albay Frankenberg'den sonra 1918 yılında Albay von Oppen mütarekeye kadar söz konusu birliği sevk ve idare etmiştir. Görgülü, *age*, s. 210-216.

Paşa Teşkilatı'ndaki subayların büyük çoğunluğu Alman olmakla birlikte, teşkilde az sayıda Avusturyalı subaylar mevcuttur ve teşkilin karargâhında iki Türk subayı da görev yapmıştır.

Başkumandanlık Vekâleti tarafından, her Alman Ağır Bataryasına (Dört adet: 10 cm.lik Top Bataryası, 15 cm.lik Obüs Bataryası ve iki 21 cm.lik Havan Bataryası) nezaret etmek üzere toplam dört Türk topçu subayı ya da subay adayı verilmesi; 60 numaralı Alman Ağır Topçu Taburu unsurlarının, toplam sekiz Türk subayı ve 146 Türk askeriyile takviye edilmesi emredilmiştir. Ancak 24 Nisan 1916 tarihli iki belgede toplam iki Türk subayı ve 116 Türk askerinin Alman birliklerini takviye ettiği görülmektedir. Söz konusu birlikler 21 cm.lik iki Havan Bataryasıdır ve aslında talimata göre dört subay ve 52 askerle takviye edilmeleri gerekmektedir. Bu duruma göre iki subay eksik ve 64 asker fazla verilmiştir. Bildirilen sayıda subay verilmemesi ve bataryalara nezaret için subay adaylarının verilmesinden bahsedilmesi, önemli derecede subay eksikliğinin olduğunu göstermektedir. Asker sayısının fazla tutulmasının ise, yetişmiş askerleri başka yerlerde de kullanabilmek için olduğu değerlendirilmektedir. Zira o dönemde, yeni toplar geldiğinde bu personelden istifade ile ilave yeni bataryalar teşkil edilebilmekteydi.

Birliklerin sevkleriyle ilgili olarak; demiryolu hatlarının kullanımında, Paşa Teşkilatı'na ait birliklerin sevklerine, diğerlerine (Türk birliklerinin sevklerine) göre öncelik tanınmıştır. I. Paşa Kolu'na ait birlikler Haydarpaşa'dan Birüssebi'ye 4'üncü Ordu bölgesine gönderilmiştir. Bu birlikler İstanbul Sirkeci Garı'na geldikten itibaren, Haydarpaşa'ya geçişleri ve Haydarpaşa'dan Birüssebi'ye sevklerine kadar iase, barınma ve nakilleriyle ilgili detaylı planlamalar yapılmış; her sevk edilen teşkil için bir tercüman tahsis edilmiş ve Pozantı'da ilave ikmal ve nakil hayvanları takviyesi yapılmıştır. Ayrıca Haydarpaşa'ya getirilen her birliğin en kısa zamanda sevkini sağlanması, görevli personele yardımcı olunması, sevk güvenliği ve gizliliği konularında detaylı talimatlar verilerek tedbirler alınmıştır. Buna rağmen birliklerin sevkleri esnasında, başlangıçtan itibaren nakliye vasıtalarının yetersizliğinden ve diğer sebeplerden dolayı gecikmeler yaşanmış, bu kapsamda I. Paşa Kolu'nun sevkinde üç aya yakın; Haydarpaşa İstasyonu'na İngilizlerin 6 Eylül 1917 tarihli sabotaj faaliyeti nedeniyle de, bu tarihten sonraki II. Paşa Kolu'na ait birliklerin sevkinde daha uzun süre gecikme ve sorunlar yaşandığı anlaşılmıştır.

Genel olarak Paşa Teşkilatı ile ilgili tüm konularda, titiz ve hassas hareket edilmiş, bu konuda verilen talimatlar imkanlar ölçüsünde uygulanmıştır.

Paşa Teşkilatı'na ait birlikler, aynı zamanda Osmanlı Devleti'ne, Almanya ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun münferit ve bir bütün olarak gönderdiği en büyük çaptaki birlikleri oluşturmaktadır. Söz konusu birliklerin, Osmanlı cephelerinde Osmanlı ordusu ile birlikte kullanılması, günümüzde iki veya daha fazla müttefik devlete mensup silahlı kuvvetlerin birlikte icra ettikleri harekât olarak tanımlanan "Birleşik Harekât"a tarihten örnek teşkil etmesi açısından önem arz etmektedir. Ayrıca bu teşkiller, hem kara hem de hava unsurlarını birlikte kendi bünyesinde bulundurması ve kullanması özelliği nedeniyle, iki veya daha fazla kuvvetin tek bir komutanın emri altında icra ettiği harekât olarak tanımlanan "Müşterek Harekât"a da örnek olması açısından önemlidir.

İncelenen konu haricinde, araştırma sırasında tespit edilen iki husus dikkat çekici bulunmuştur. İlki, Alman Genel Karargâhı tarafından, tugay seviyesindeki söz konusu birliklerin, iklim ve coğrafya olarak rahat koşullarda kullanılmasının talep edilmesi; diğeri ise, kendileri dışındakilerin onca mağduriyetine rağmen, Almanların sevkler esnasında sergiledikleri rahat, pervasız tutum ve davranışlardır. Bu durum aynı dönemde yaşanan ve tezat teşkil eden bir başka konuyu çağrıştırmaktadır ki o da; Osmanlı Devleti'nin müttefiklerini takviye için Avrupa'daki Galiçya, Romanya ve Makedonya Cephelerine gönderilen toplam üç kolordu (yedi tümen) ve bir takviyeli alayın (Paşa II'nin 5.000 kişilik mevcudu düşünülürse, gönderilen birlikler bunun 20 katından fazladır.), çok farklı iklim ve coğrafyada, hiçbir şarta bağlanmadan, zor koşullar altında, kendi toprakları için mücadele ediyormuşçasına, büyük bir fedakarlıkla cansiperane savaşmasıdır.

Kaynakça

A. Arşiv Belgeleri

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı.

BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 4-5.

BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 4-6.

BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 4-8.

BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 4-33.

BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 10.

BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 10-1.

BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 10-2.

BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 11-1.

BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 14.

BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 14-1.

BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 14-2.

BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 14-3.

BCA 110-9-1-9/1190, Dos. 259, Fih. 1-22.

BCA 110-9-1-9/1190, Dos. 259, Fih. 1-28.

BCA 110-9-1-9/1190, Dos. 259, Fih. 1-51.

BCA 110-9-1-9/1190, Dos. 259, Fih. 1-54.

BCA 110-9-1-9/1190, Dos. 259, Fih. 1-69.

BCA 110-9-1-9/1190, Dos. 259, Fih. 1-97.

BCA 110-9-1-9/1190, Dos. 259, Fih. 1-98.

BCA 110-9-1-9/1190, Dos. 259, Fih. 1-99.

BCA 110-9-1-9/1190, Dos. 259, Fih. 1-187

BCA 110-9-1-9/1190, Dos. 259, Fih. 1-200.

B. Kaynaklar

ARTUÇ, Nevzat, *Cemal Paşa Askeri ve Siyasi Hayatı*, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2019.

BAYUR, Yusuf Hikmet, “Mustafa Kemal’in Falkenhayn’la Çatışmasıyla İlgili Henüz Yayınlanmamış Bir Raporu”, *Belleten*, 20/80, Ekim, Ankara 1956, s. 619-632.

BAYUR, Yusuf Hikmet, *Türk İnkılabı Tarihi, 1914-1918 Genel Savaşı, 1915-1917 Vuruşmaları ve Bunların Siyasal Tepkileri*, C III, Kısım III, Üçüncü Baskı, TTK Basımevi, Ankara 1991.

BELEN, Fahri, *Birinci Cihan Harbinde Türk Harbi 1917 Yılı Hareketleri*, IV ncü Cilt, Gnkur. Basımevi, Ankara 1966.

Birinci Dünya Harbi’nde Türk Harbi Sina-Filistin Cephesi, IV ncü Cilt 2’nci Kısım, Gnkur. Basımevi, Ankara 1986.

- CEMAL Paşa, *1913-1922 Anılarım*, Haz.: Fahri Parin, 1. Basım, Paraf Yayınları, İstanbul 2020.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi Yayınları, 11. Baskı, Ankara 1993.
- DOĞRUER, Ahmet Sedat, *Yıldırım Ordularının Bozgunu Filistin'e Veda*, Osmanlıcadan Günümüz Türkçesine Uyarlayan: Kemal Gurulkan, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2009.
- ERDAŞ Sadık, "Ortadoğu'da Bir Alman Projesi: Yıldırım", *100. Yılında I. Dünya Savaşı Uluslararası Sempozyumu*, (3-5 Kasım 2014 Budapeşte), Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2015, s. 177-202.
- ERDEN, Ali Fuad, *Birinci Dünya Harbinde Suriye Hatıraları*, Birinci Cilt, Halk Matbaası, İstanbul 1954.
- ERKİLET, Hüseyin Hüsnü Emir, *Yıldırım*, Genelkurmay Basım Evi, Ankara 2002.
- GÖRGÜLÜ, İsmet, *On Yıllık Harbin Kadrosu 1912-1922 Balkan-Birinci Dünya ve İstiklal Harbi*, Türk Tarih Kurumu, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara 2014.
- KARABEKİR, Kazım, *Tarih Boyunca Türk-Alman İlişkileri*, Haz.: Orhan Hülagü-Ömer Hakan Özalp, 1. Baskı, Emre Yayınları, İstanbul 2001.
- KEMAL, Cemal, "Birinci Dünya Savaşı'nda Gazze'yi Nasıl Kaybettik", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 55, Güz 2014, s. 125-176.
- KRESSENSTEIN, Friedrich Freiherr Kress von, *Son Haçlı Seferi Kuma Gömülen İmparatorluk*, Çev: Tahir Balaban, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2008.
- KURAT, Akdes Nimet, *Birinci Dünya Savaşı Sırasında Türkiye'de Bulunan Alman Generallerin Raporları*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1966.
- NEDİM, Şükrü Mahmut, *Filistin Savaşı (1914-1918)*, Çev: Abdullah Es, Genelkurmay Basım Evi, Ankara 1995.
- POMIANKOWSKI, Joseph, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Çöküşü "1914-1918 I. Dünya Savaşı"*, Çev: Kemal Turan, Kayıhan Yayınevi, İstanbul 1990.
- SANDERS, Liman von, *Türkiye'de Beş Yıl*, Çev: M. Şevki Yazman, Baha Matbaası, İstanbul 1968.
- SARAL, Emre-İsmail Tosun Saral, *Türklerle Beraber Osmanlı Cephelelerindeki Avusturya-Macaristan Askerî Birlikleri 1914-1918*, Kronik Kitap, İstanbul 2020.
- STOYBER, *Yıldırım*, Çev: Kaymakam Nihat, Resmi Alman Neşriyatından, Askeri Matbaa, İstanbul 1932.
- ŞAHİN, Seyit, *Birinci Dünya Harbinde Dördüncü Ordunun Faaliyetleri*, (Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya 1997.
- Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Birinci Dünya Harbi İdari Faaliyetler ve Lojistik*, X ncu Cilt, Gnkur. Basımevi, Ankara 1985.
- ÜZEN, İsmet, *Birinci Dünya Savaşında Kanal Seferleri (1915-1916)*, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2007.

ÜZEN, İsmet, “Birinci Dünya Savaşında Sina ve Filistin Cephesindeki Türk-Alman Subayların Çeşitli Konularda Çatışması (1914-1918)”, *Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi (KAREFAD)*, 3(1), Çankırı 2009, s. 77-100.

WALLACH, Jehuda L., *Bir Askeri Yardımın Anatomisi, (Türkiye’de Prusya-Alman Askeri Heyetleri 1835-1919)*, Çev: Fahri Çeliker, İkinci Baskı, Gnkur. Basımevi, Ankara 1985.

C. İnternet Erişim Adresleri

<https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 07.08.2022

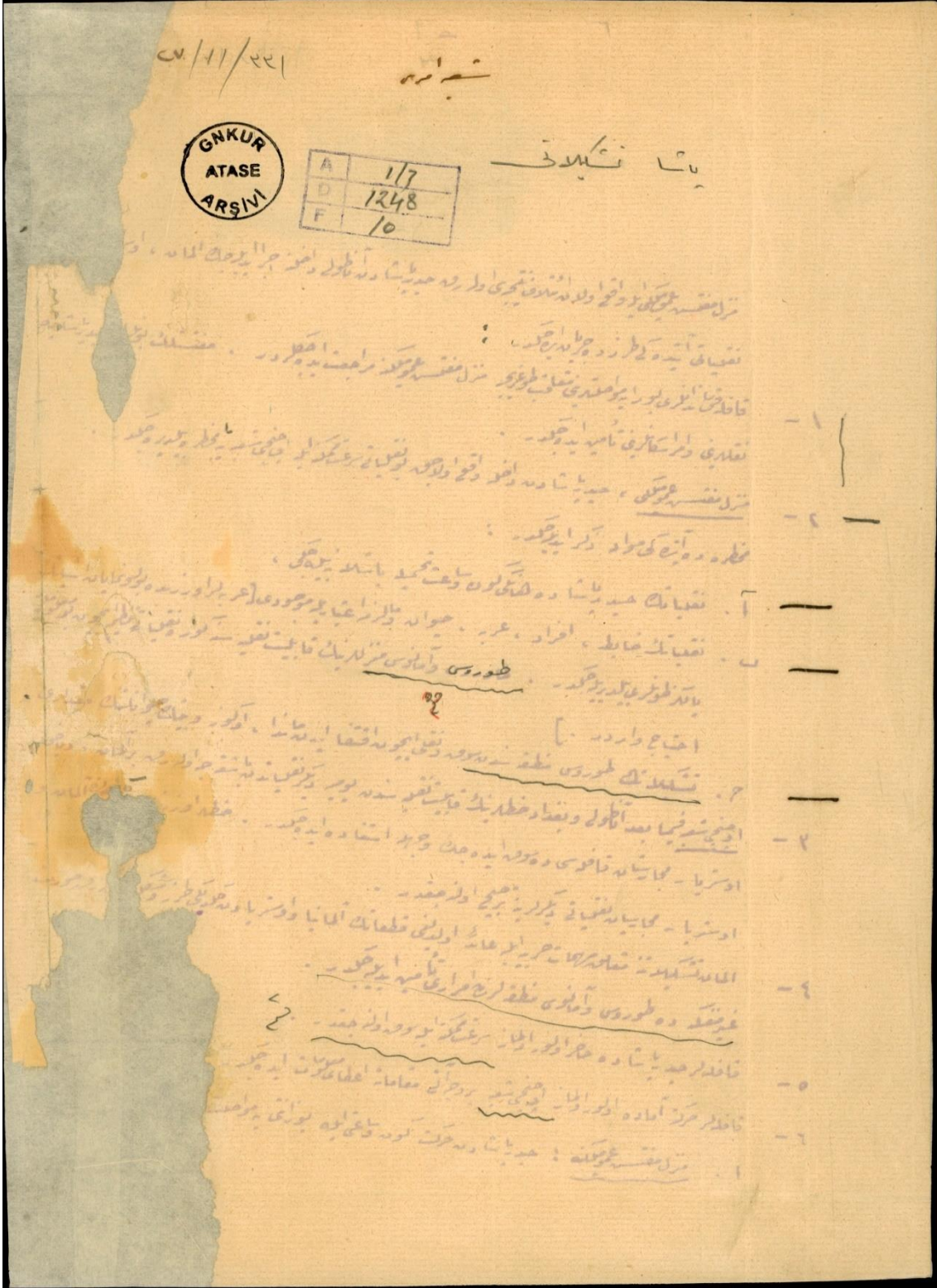
**HISTORY
STUDIES**
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY

195

15 / 1

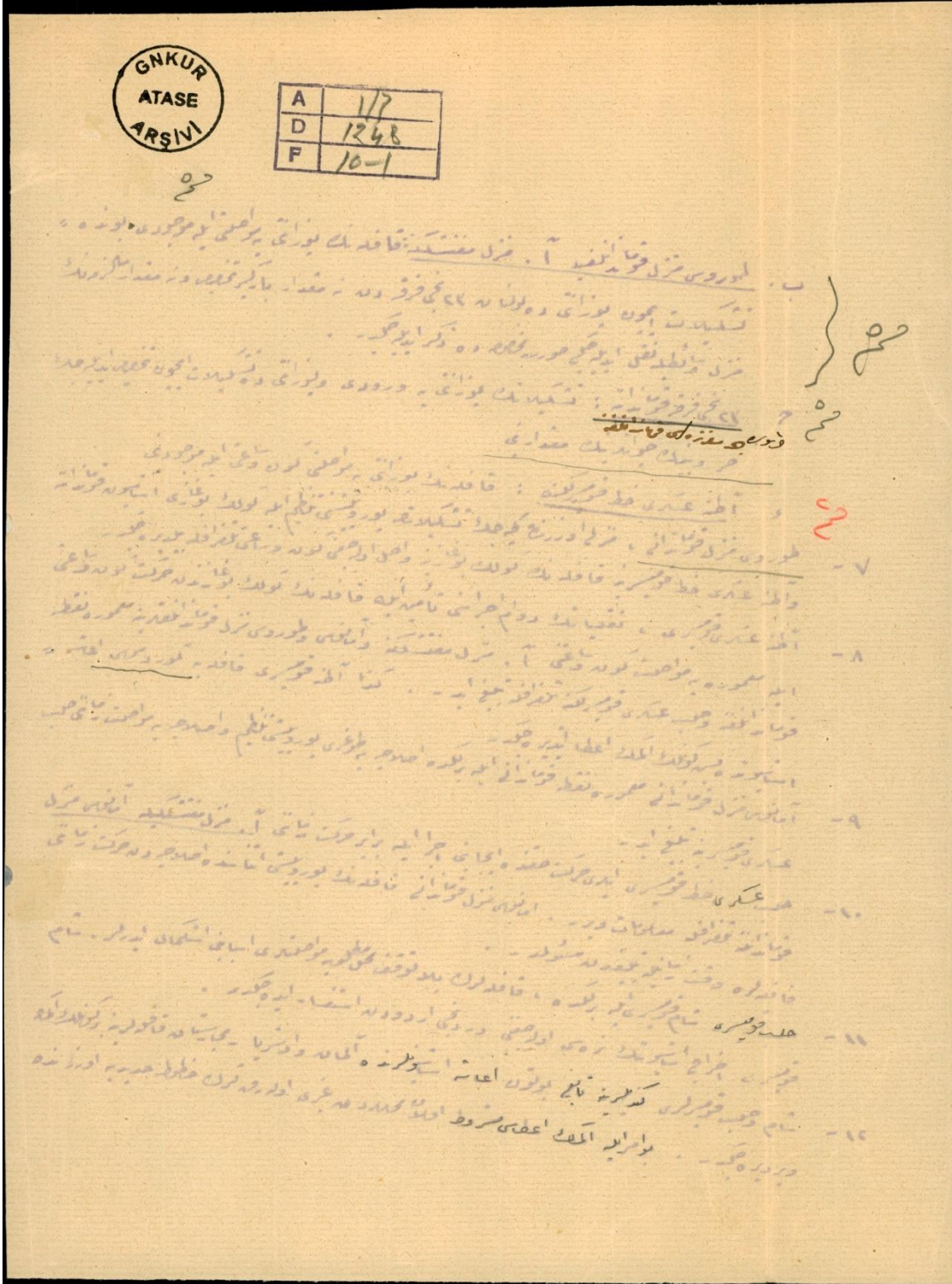
Ekler

Ek 1. 09 Şubat 1916 Tarihli Paşa Teşkilatı Talimatı (Sayfa 1).

Kaynak: BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 10.

Ek 1. 09 Şubat 1916 Tarihli Paşa Teşkilatı Talimatı (Sayfa 2).

Kaynak: BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 10-1.

Ek 1. 09 Şubat 1916 Tarihli Paşa Teşkilatı Talimatı (Belgenin Ek'i).

A 1/7
B 1248
C 10-2

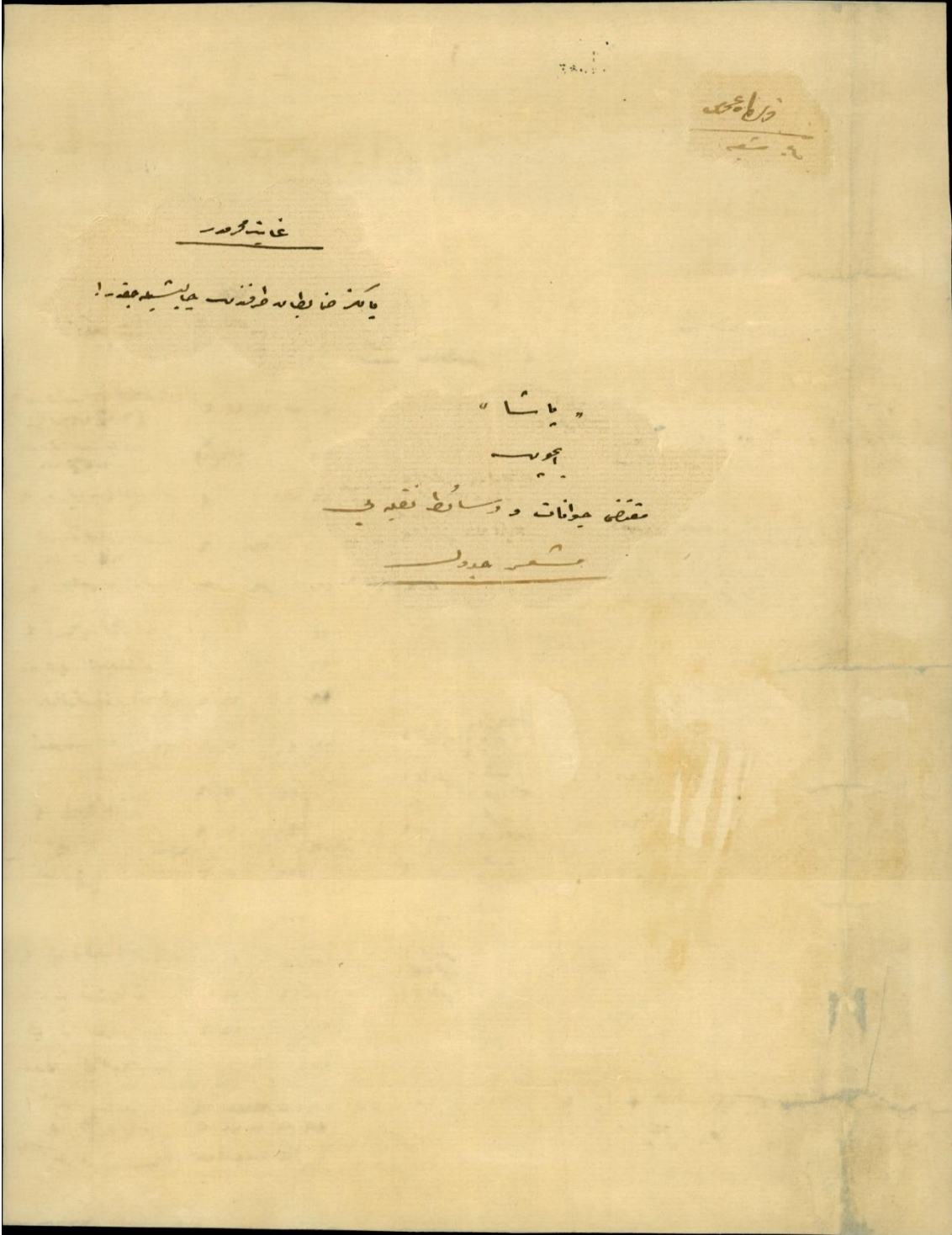
تسلیت قوه موجوده

GNKUR
ATASE
ARŞIVI

تاریخ	موضوع	ردیف	تاریخ	موضوع	ردیف	تاریخ	موضوع	ردیف
1916	تسلیت قوه موجوده	1	1916	تسلیت قوه موجوده	2	1916	تسلیت قوه موجوده	3
1916	تسلیت قوه موجوده	4	1916	تسلیت قوه موجوده	5	1916	تسلیت قوه موجوده	6
1916	تسلیت قوه موجوده	7	1916	تسلیت قوه موجوده	8	1916	تسلیت قوه موجوده	9
1916	تسلیت قوه موجوده	10	1916	تسلیت قوه موجوده	11	1916	تسلیت قوه موجوده	12
1916	تسلیت قوه موجوده	13	1916	تسلیت قوه موجوده	14	1916	تسلیت قوه موجوده	15
1916	تسلیت قوه موجوده	16	1916	تسلیت قوه موجوده	17	1916	تسلیت قوه موجوده	18
1916	تسلیت قوه موجوده	19	1916	تسلیت قوه موجوده	20	1916	تسلیت قوه موجوده	21
1916	تسلیت قوه موجوده	22	1916	تسلیت قوه موجوده	23	1916	تسلیت قوه موجوده	24
1916	تسلیت قوه موجوده	25	1916	تسلیت قوه موجوده	26	1916	تسلیت قوه موجوده	27
1916	تسلیت قوه موجوده	28	1916	تسلیت قوه موجوده	29	1916	تسلیت قوه موجوده	30
1916	تسلیت قوه موجوده	31	1916	تسلیت قوه موجوده	32	1916	تسلیت قوه موجوده	33
1916	تسلیت قوه موجوده	34	1916	تسلیت قوه موجوده	35	1916	تسلیت قوه موجوده	36
1916	تسلیت قوه موجوده	37	1916	تسلیت قوه موجوده	38	1916	تسلیت قوه موجوده	39
1916	تسلیت قوه موجوده	40	1916	تسلیت قوه موجوده	41	1916	تسلیت قوه موجوده	42
1916	تسلیت قوه موجوده	43	1916	تسلیت قوه موجوده	44	1916	تسلیت قوه موجوده	45
1916	تسلیت قوه موجوده	46	1916	تسلیت قوه موجوده	47	1916	تسلیت قوه موجوده	48
1916	تسلیت قوه موجوده	49	1916	تسلیت قوه موجوده	50	1916	تسلیت قوه موجوده	51
1916	تسلیت قوه موجوده	52	1916	تسلیت قوه موجوده	53	1916	تسلیت قوه موجوده	54
1916	تسلیت قوه موجوده	55	1916	تسلیت قوه موجوده	56	1916	تسلیت قوه موجوده	57
1916	تسلیت قوه موجوده	58	1916	تسلیت قوه موجوده	59	1916	تسلیت قوه موجوده	60
1916	تسلیت قوه موجوده	61	1916	تسلیت قوه موجوده	62	1916	تسلیت قوه موجوده	63
1916	تسلیت قوه موجوده	64	1916	تسلیت قوه موجوده	65	1916	تسلیت قوه موجوده	66
1916	تسلیت قوه موجوده	67	1916	تسلیت قوه موجوده	68	1916	تسلیت قوه موجوده	69
1916	تسلیت قوه موجوده	70	1916	تسلیت قوه موجوده	71	1916	تسلیت قوه موجوده	72
1916	تسلیت قوه موجوده	73	1916	تسلیت قوه موجوده	74	1916	تسلیت قوه موجوده	75
1916	تسلیت قوه موجوده	76	1916	تسلیت قوه موجوده	77	1916	تسلیت قوه موجوده	78
1916	تسلیت قوه موجوده	79	1916	تسلیت قوه موجوده	80	1916	تسلیت قوه موجوده	81
1916	تسلیت قوه موجوده	82	1916	تسلیت قوه موجوده	83	1916	تسلیت قوه موجوده	84
1916	تسلیت قوه موجوده	85	1916	تسلیت قوه موجوده	86	1916	تسلیت قوه موجوده	87
1916	تسلیت قوه موجوده	88	1916	تسلیت قوه موجوده	89	1916	تسلیت قوه موجوده	90
1916	تسلیت قوه موجوده	91	1916	تسلیت قوه موجوده	92	1916	تسلیت قوه موجوده	93
1916	تسلیت قوه موجوده	94	1916	تسلیت قوه موجوده	95	1916	تسلیت قوه موجوده	96
1916	تسلیت قوه موجوده	97	1916	تسلیت قوه موجوده	98	1916	تسلیت قوه موجوده	99
1916	تسلیت قوه موجوده	100	1916	تسلیت قوه موجوده	101	1916	تسلیت قوه موجوده	102

Kaynak: BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 10-2.

Ek 1. 09 Şubat 1916 Tarihli Paşa Teşkilatı Talimatı (Ek'in arka yüzü).

Kaynak: BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 10-2.

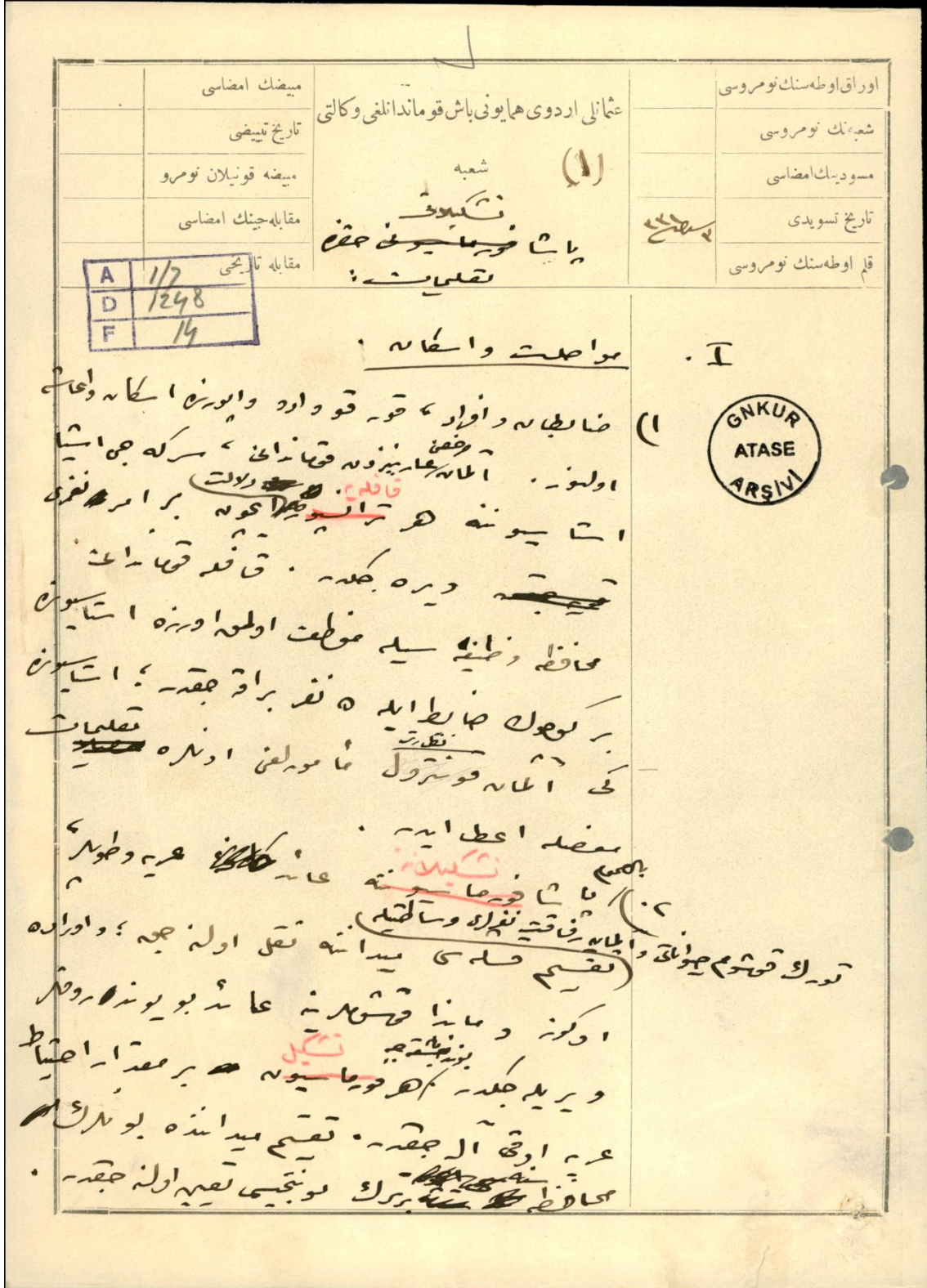

HISTORY
STUDIES
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY

199

15 / 1

Ek 2. 16 Şubat 1916 Tarihli Paşa Teşkilatı Hakkında Talimat (Sayfa 1).

Kaynak: BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 14.

Ek 2. 16 Şubat 1916 Tarihli Paşa Teşkilatı Hakkında Talimat (Sayfa 2).

مبضك امضای	عثمانی اردوی ہایونی باش قوماندانلی وکالی	اوراق او طه سنك نومروسی						
تاریخ تبیضی		شبه نك نومروسی						
میضه قونیلان نومرو	شعبه <table border="1" style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <tr> <td>A</td> <td>117</td> </tr> <tr> <td>D</td> <td>1248</td> </tr> <tr> <td>F</td> <td>14-1</td> </tr> </table>	A		117	D	1248	F	14-1
A	117							
D	1248							
F	14-1							
مقابله حیک امضای	(<)	تاریخ تسویدی						
مقابله تاریخی		قلم او طه سنك نومروسی						

(4)

تصدیق عثمانی اردوی ہایونی باش قوماندانلی وکالی

بسیاری از این امور در اول جمادی اول ۱۳۳۵

جدید یا ... نقل اوله چه ، اوراده یا

راجعاً به تحویل و یا خود ...

نظرات آتین اوله ...

بر با بده ...

گرفتند برقرار و ...

برای ...

(4)

اردو ہویل فوراً ...

الہ قول ما مور لفظتہ ...

جدید یا ...

اورندہ تصدیق ...

(5)

منزل مندر ...

Kaynak: BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 14-1.

Ek 2. 16 Şubat 1916 Tarihli Paşa Teşkilatı Hakkında Talimat (Sayfa 3).

میشک امضای	عثمانی اردوی هایونی باش قوماندانلی وکالتی	اوراق او طه سنک نومروسی
تاریخ تبییضی		شبه نك نومروسی
میضه قونیلان نومرو	A 1/7 شعبه (۳)	مسودینک امضای
مقابله حیک امضای	D 1248	تاریخ تسویدی
مقابله تاریخی	F 14-2	قلم او طه سنک نومروسی

GNKUR
ATASE
ARŞIVI

۱) ...
۲) ...
۳) ...
۴) ...
۵) ...

Kaynak: BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 14-2.

Ek 2. 16 Şubat 1916 Tarihli Paşa Teşkilatı Hakkında Talimat (Sayfa 4).

میشک امضاسی	عثمانی اردوی ہمایونی باش قوماندانلغی وکالتی	اوراق اوپہ سنک نومروسی
تاریخ تبیضی	شعبہ	شہ بنک نومروسی
میشہ قونیلان نومرو	A 117	مسودینک امضاسی
مقابلہ جینک امضاسی	D 1248	تاریخ تسویدی
مقابلہ تاریخی	F 14-3	قلم اوپہ سنک نومروسی

GNKUR
ATASE
ARŞINI

III

تعلیمات دواہ

ہر فریق میں سے ایک ایک شخص کو منتخب کر کے اس وقت تک کہ وہ اپنے اپنے گھر میں رہے اور وہیں سے اپنے اپنے کاموں کو سرانجام دے۔

تعلیمات دواہ

ہر فریق میں سے ایک ایک شخص کو منتخب کر کے اس وقت تک کہ وہ اپنے اپنے گھر میں رہے اور وہیں سے اپنے اپنے کاموں کو سرانجام دے۔

IV

تعلیمات دواہ

ہر فریق میں سے ایک ایک شخص کو منتخب کر کے اس وقت تک کہ وہ اپنے اپنے گھر میں رہے اور وہیں سے اپنے اپنے کاموں کو سرانجام دے۔

V

تعلیمات دواہ

ہر فریق میں سے ایک ایک شخص کو منتخب کر کے اس وقت تک کہ وہ اپنے اپنے گھر میں رہے اور وہیں سے اپنے اپنے کاموں کو سرانجام دے۔

Kaynak: BCA 110-9-1-9/663, Dos. 290, Fih. 14-3.

Summary

During the First World War, Germany and Austria-Hungary provided various military aids to be used on the fronts of the Ottoman Empire, of which they were allies. Some of them received aid as vehicles, weapons, ammunition, equipment and materials, as well as military units. While commemorating these units which came upon the request of Enver Pasha, the Deputy Commander-in-Chief, since it is not known for what purpose "Pasha Organization" and the derived nomenclatures such as "Pasha I", "Pasha II", "I. Pasha Branch", "II. Pasha Branch" were used and their meanings are not exactly known, it has become necessary to conduct research on this subject.

With this study, for the first time, the subject has been examined separately and in detail. The purpose of the study is to clarify what exactly these nomenclatures used for reinforcements from Germany and Austria mean. For the realization of this purpose, the research has been done in the sources and archive documents where the mentioned terms are mentioned.

The information obtained from both sources and documents mostly supports each other. First of all, it is understood that the name of the said units "Pasha Organization" was due to the name given to the Sinai-Egypt region as "Pasha".

"The Pasha Organization"; It is a codename used for the troops formed from German and Austrian units, some of which are reinforced by Turkish officers and soldiers since they are constituted by the core staff, and which can be increased up to the brigade level, although it is mentioned at the corps level in some sources after they all come together. The units referred to as "The Pasha Organization" are also called "Pasha Platoon", "German Asian Branch" or "German Asian Corps". After the II. Channel Expedition, the codename "Asia Branch" was mostly used.

Combat groups formed by bringing together the troops of the Pasha Organization are called "Pasha Branch".

"I. Pasha Branch", also referred to as "Pasha I"; It consists of an Infantry Battalion, the 601st and 608th Machine Gun Companies, the 1st and 2nd Austro-Hungarian Batteries of 10cm (eight guns), the 3rd and 4th Mortar Divisions of the 60th Heavy Artillery Battalion (four barrel), 300th Aircraft Detachment (seven aircraft), 505th (16 cargo cars) and 506th (20 cargo and four executive cars) Automobile Arms, three Mobile Bridge Teams, 63rd Corps Bridge Teams, three Bomber Detachments consists of three Explosive Ammo Arms, four Portable Radio Telegraph Stations, a Telephone Platoon, four Batteries, four Anti-Aircraft Teams, two Mobile Hospitals. This unit, which is more than a battalion force, started to be formed at the beginning of 1916 and its number is around 2,000 people. The I. Pasha Branch, under the command of Colonel Frankenberg, was used on the Sinai front in the II. Channel Expedition. In the same period, a headquarters was established in Istanbul under Military Attaché General Pomiankowski for the management and administration of the Austro-Hungarian troops in the Ottoman lands, including those in the Pasha Organization.

"II. Pasha Branch", also referred to as "Pasha II"; It consists of three Infantry Battalions, an Artillery Battalion, three Machine Gun Squadrons, an Anti-Aircraft Battery, three bomb squads, three Cavalry Teams, Combat and Engineering Detachments, four Aircraft Detachments, 300 Medical Corps, two Mobile Hospitals, and some Auto and Ammo Arms. This unit at the brigade level started to be formed as a direct subordinate of the Yıldırım Armies Group (Thunderbolt Army Group) in the spring of 1917, and its number was initially around 5,000 people. While forming the union, the necessary personnel were chosen from those who gained experience in the battles on the European Western front and were suitable for use in hot countries. The II. Pasha Branch was also used on the Palestine front under the command of Colonel Frankenberg. The origin of the II. Pasha Branch is the I. Pasha Branch, the number of weapons and personnel has been increased with additional units.

Both the I. Pasha Branch and the II. Pasha Branch are directly under the initiative of the German officers; that is, the I. Pasha Branch is subordinate to von Kress, the Commander of the Expedition Forces; II. Pasha Branch was subordinate to the Yıldırım Armies Group Commander Marshal Erich von Falkenhayn.

Although the majority of the officers in the Pasha Organization are German, there are few Austrian officers in the organization and two Turkish officers also served in the headquarters of the organization. Giving a total of four Turkish artillery officers or officer candidates to supervise each German Heavy Battery (Four batteries: 10 cm Artillery Batteries, 15 cm Howitzer Batteries and two 21 cm Mortar Batteries) by the Deputy Commander-in-Chief; The elements of the German Heavy Artillery Battalion No. 60 were ordered to be reinforced with a total of eight Turkish officers and 146 Turkish soldiers. However, in two documents dated April 24, 1916, it is seen that a total of two Turkish officers and 116 Turkish soldiers reinforced the German troops.

Regarding the dispatch of the troops; in the use of the railway lines, the dispatch of the units belonging to the Pasha Organization was given priority over the others. Troops belonging to I. Pasha Branch were sent from Haydarpaşa to Birüssebi to the 4th Army region. From the arrival of the troops of the Pasha Organization to the Istanbul Sirkeci Station, detailed plans were made regarding their food, shelter and transportation, from their transition to Haydarpaşa and from Haydarpaşa to Birüssebi; An interpreter was allocated for each dispatched organization and additional supply and transport animals were added in Pozanti. In addition, every unit brought to Haydarpaşa was given priority and precautions were taken by giving detailed instructions on ensuring the dispatch as soon as possible, assisting the personnel in charge, security and confidentiality of the dispatch. Despite this, during the dispatch of the troops, there were delays from the beginning due to the inadequacy of transportation vehicles and other reasons. In this context, there was a delay of almost three months in the dispatch of the "I. Pasha Branch"; due to the sabotage activity of the British on 6 September 1917 to Haydarpaşa Station, it was understood that there were longer delays and problems in the dispatch of the troops belonging to the "II. Pasha Branch" after this date.

In general, in all matters related to the "Pasha Organization", meticulous and sensitive actions were taken, and the instructions given on this subject were implemented to the extent possible. The troops belonging to the Pasha Organization also constitute the largest units sent by Germany and Austria-Hungary individually and as a whole to the Ottoman Empire. The use of the said units is important in terms of setting an example for the "Combined Operation", which is defined as the operation carried out together by the armed forces of two or more allied states, from history. In addition, these formations are important in terms of being an example to the "Joint Operation", which is defined as the operation carried out by two or more forces under the command of a single commander, due to the fact that they contain and use both land and air elements together.

